

АКТУАЛЬНО

ОСТАННІЙ
ГЕТЬМАН

стор. 2-3

ТЕАТР

КУЛЬТУРА Й
ЕКОНОМІКА

стор. 4

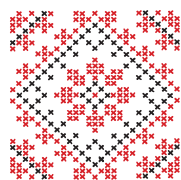
ФЕСТИВАЛІ

ВІДЛУННЯ
ДУШІ

стор. 9

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№38 | 21 вересня 2018

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

стор. 11

БЕРЕГИНІ НА ВАРТІ ДОБРА І СВІТЛА

482015719400131 38

НАШ ІНДЕКС 60969

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА НА 2019 РІК: 6 МІСЯЦІВ - 210,42 ГРН; 12 МІСЯЦІВ - 420,84 ГРН

Фотоз: #ETHNO_FASHION by POTILOVA

Український культурний фонд розпочав процес підписання договорів з переможцями цьогорічного конкурсу культурно-мистецьких проектів.

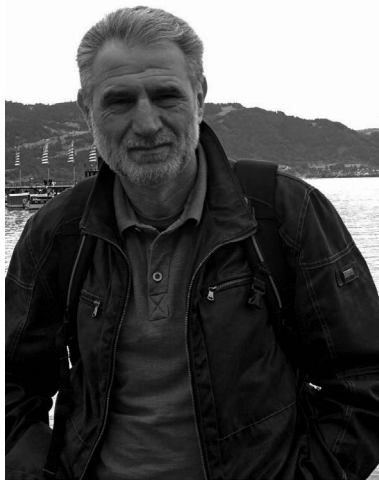
На конкурс надійшло 716 проектних заявок у різних секторах – культурна спадщина, креативні індустрії, візуальне мистецтво, аудіальне мистецтво, аудіовізуальне мистецтво, літературна та видавнича справа тощо. За словами директори УКФ Юлії Федів, Фонд планує підтримати цього року близько 165 проектів, реалізація яких розпочнеться вже у вересні.

Серед 49 проектів-лідерів конкурсу національної співпраці – 16 проектів у сфері аудіовізуального мистецтва. Один з них, що фактично вже розпочався 14 грудня підписанням грантової угоди з Українським культурним фондом, – проект «Останній Гетьман. Незавершена подорож...», ініційованій громадською організацією «Студія медіа-проектів «Вартові демократії».

Детальніше про проект і його перспективи виданню «Культура і життя» розповідає автор і координатор проекту, режисер, журналіст, продюсер та засновник ГО «Студія медіа-проектів «Вартові демократії» Ігор Чайка.

– Хоча наш проект підтримано УКФ саме у сфері аудіовізуального мистецтва, адже, відповідно

ОСТАННІЙ ГЕТЬМАН. НЕЗАВЕРШЕНА ПОДОРОЖ

Ігор ЧАЙКА

вимог конкурсу, в проектній заявці зазначено тільки один пріоритет і тільки один основний сектор культури і мистецтв, жанрове охоплення, попри доволі обмежений термін реалізації проекту (фактично два з половиною місяці), є значно ширшим: від роботи над матеріалами для документального фільму та завершення підготовчого етапу включно зі

сценарієм та трейлером майбутнього фільму, до національного видавничого та виставкового проектів, до популяризації культурної спадщини і візуального мистецтва та використання сучасних медіа-інструментів для інформаційної підтримки і просування результатів проекту.

Насамперед, це написання сценарію та створення трейлеру майбутнього документального фільму «Останній Гетьман. Незавершена подорож...», присвяченого «німецькому» періоду життя і діяльності творця Української Держави Гетьмана Павла Скоропадського та його перерваній подорожі до родини, що чекала на нього в 1945 році в німецькому містечку Оберстдорф, і водночас до України.

У співпраці з Національним газетно-журнальним видавництвом заплановано видати спеціальний випуск двомовного українсько-німецького числа журналу «Українська культура», присвячений активній громадській і політичній діяльності Павла Скоропадського на благо України, в еміграції та останнім дням життя й ініціативам щодо завершення «останньої подорожі» Гетьмана на Батьківщину. А ваше видання, що також люб'язно погодилося бути нашим партнером у цьому проекті, регулярно публікуватиме впродовж кількох місяців матеріали, дотичні до тематики проекту під спеціальною рубрикою.

Ще з одним партнером (адже це – конкурс проектів національної співпраці!) – Чернігівським художнім музеєм – буде реалізовано проект «Останній Гетьман: сучасні візії»: колекцію портретів нащадків Павла Скоропадського з Галаганівської колекції музею буде доповнено портретами Останнього Гетьмана пензля сучасних українських художників.

– Ваш проект, судячи з «розмаху», готувався до втілення вже давно?

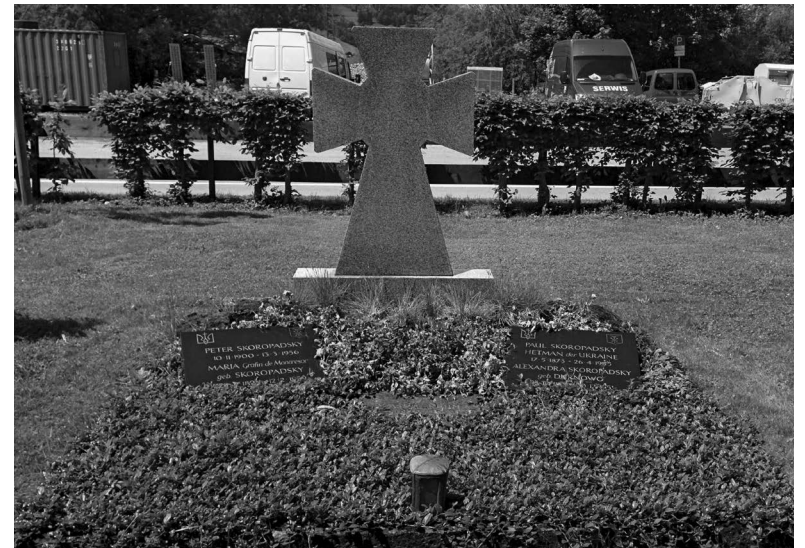
– Як це часто буває, ідея проекту «Останній Гетьман. Незавершена подорож...» виникла нібито несподівано, хоча я вже давно переконаний на власному досвіді, що випадкових речей у нашому житті не буває. Коли ти перебуваєш у стані пошуку гарної ідеї, твій внутрішній комп'ютер під назвою «підсвідомість» ані на мить не припиняє роботу над обробкою величезного масиву інформації, яку ми отримуємо постійно буквально звідусіль – радіо, телебачення, інтернет, література та навіть випадкові розмови на вулиці, в магазині, метро, кав'ярні тощо. І коли життя раптом «підкидає» тобі таку підказку, важливо бути готовим її сприйняти, не залиши-

ти поза увагою. Але тут вже твій «комп'ютер» насторожі і починає «алармувати» (якщо, звісно ж, він не перебуває в комі: -!).

Так сталося і цього разу: перебуваючи наприкінці весни на короткій вакації в чудовому баварському Оберстдорфі (слід зауважити, що я там був до того вже кілька разів і просто закохався в це маленьке німецьке містечко посеред Альп), я раптом дізнаюся, що саме в Оберстдорфі на місцевому цвинтарі поховані останній Гетьман України Павло Скоропадський і члени його родини! На жаль, вже наступного

Тоді ж я натрапляю на інформацію про оголошення Українським культурним фондом конкурсу культурно-мистецьких проектів! І, звісно ж, «пазл» склався і треба було починати готувати проект до подання. Потім були ще зустрічі з представниками Інституту національної пам'яті України, Музею Гетьманства та видавництва «Темпора», які охоче підтримали наш проект і висловили готовність до подальшої співпраці. Відбулися переговори з партнерами проекту – Національним газетно-журнальним видавництвом, Чернігівським видовнім музеєм, мистецькою галереєю «Тадзіо» (Київ).

Сподіваємося й на плідну співпрацю не тільки з вітчизняними фахівцями, митцями та інституціями, а й із їхніми німецькими колегами, зокрема Посольством Німеччини в Україні, Goethe-

Могила гетьмана і його родини в німецькому Оберстдорфі

дня я мав повернутися в Україну, але «комп'ютер» спрацював і розпочав свою роботу. Приїхавши в Київ, я почав збирати інформацію про життя і діяльність Павла Скоропадського, його родину, оточення. Так я познайомився з пані Тетяною Осташко – чудовим фахівцем, істориком та одним з небагатьох дослідників, що знає про останнього Гетьмана України, мабуть, абсолютно все.

Institut. Адже наш проект буде зосереджено передусім на «німецькому періоді» Гетьмана Павла Скоропадського, і одним із важливих заходів буде перша дослідницька поїздка знімальної групи до Німеччини, з метою відтворення основних фрагментів «незавершеної подорожі» останнього Гетьмана.

– І все ж, чому саме постать Гетьмана Павла Скоропадсько-

Про гетьмана в одній із німецьких газет. З архіву Музею Гетьманства

Будинок в Оберстдорфі

Зйомки

го надихнула на задум Вашого проекту?

– Що більше дізнаюся про життя і діяльність Останнього Гетьмана України, то більше щире захоплення у мене викликає ще й досі не до кінця відома більшості українців (окрім вузького кола фахівців) постать Павла Скоропадського.

За сім з половиною місяців перебування при владі (29.04.1918–14.12.1918) він заклав фундамент багатьох державних інституцій в адміністративній, економічній, військовій, дипломатичній, науковій, культурній царинах. Було зроблено стільки, що в інших лідерів на це пішли б роки й роки. І це в умовах Світової війни, що тривала впродовж майже всього періоду гетьманату, та попри помилки Гетьманського уряду, про які теж треба пам'ятати, аби унеможливити повторення.

Правління Гетьмана Павла Скоропадського у 1918 році залишило по собі спадок, яким і досі, після десятиліть радянської окупації, користується незалежна Україна.

Як написав в одному зі своїх матеріалів сучасний український історик і публіцист Кирило Галушко: «Якби Скоропадського не існувало навесні 1918-го, його варту було б вигадати!».

Ще менше, на жаль, широкому загалу відомо про життя Гетьмана в еміграції. Після вимушеного зречення (14 грудня 1918 року) та від'їзду за кордон Павло Скоропадський не полишає активної громадської та політичної діяльності, на благо України. Він очолює новий гетьманський рух. Завдяки зусиллям Скоропадського, філії гетьманського руху з'являються не лише в Австрії та Німеччині, а й у Чехословаччині, Франції, Канаді, США, на західноукраїнських землях (Польща). За його ініціативи, у 1926 році в Німеччині було засновано Український науковий інститут при Берлінському університеті.

З приходом до влади в Німеччині націонал-соціалістів, Павлові Скоропадському доводилося докласти чималих зусиль і використовувати власний авторитет

та зв'язки, щоб зробити можливим подальше існування і діяльність «Союзу гетьманців-державників» та української громади в Німеччині. Заходам Павла Скоропадського завдячують звільненням з німецьких концтаборів Степан Бандера, Андрій Мельник, Ярослав Стецько та інші українці.

З наближенням східного фронту до Берліна у квітні 1945 року, Павло Скоропадський вирішив залишити німецьку столицю. Він планував дістатися до Оберстдорфа, що розташований біля швейцарського кордону. Саме туди, у безпечніше місце, подалі від фронту, Гетьман ще раніше відправив свою родину.

Але 16 квітня 71-річний Павло Скоропадський, разом з донькою Єлизаветою та старенькою нянею, були важко поранені під час нальоту союзницької авіації на вокзалі в містечку Платтлінг. А вже 26 квітня Останнього Гетьмана України не стало, і відбулося дуже скромне поховання на монастирському кладовищі в Меттені поблизу Платтлінга.

Лише наступного року, під час перепоховання в Оберстдорфі, де мешкала його родина, Гетьманові було віддано належну шану. Цвинтар був ущерб заповнений людьми: українці з їхалися не лише з усієї Баварії та різних куточків Німеччини, а й з-за кордону.

І саме тут, вже після смерті, Павло Скоропадський завершив свою подорож до родини, але його подорож до України ще триває...

Матеріал підготовлено за підтримки Українського культурного фонду. Позиція Українського культурного фонду може не збігатися з думкою автора

УКФ

УКРАЇНСЬКІ КІНОПРЕМ'ЄРИ У ВЕРЕСНІ

Вересень видався дуже наповнений прем'єрами у кінотеатрах саме українського кіновиробництва. Розпочну з картини «Таємний щоденник Симона Петлюри».

Ганна ОБОРСЬКА

Головні ролі зіграли актори: Сергій Фролов (серіали «Шулер», «Нюхач», «Чорні кішки»), Ірма Вітовська («Місто самоцвітів», «Леся + Рома»), Богдан Бенюк («Ати-бати, йшли солдати», «Капітошка», «Таємничий острів», Євген Нишук («Залізна сотня», серіал «Чудо»). Відтворені у картині 1917–1921 роки, коли тривала відчайдушна боротьба за незалежність Української Народної Республіки. Симон Петлюра намагається стримати агресію більшовицької Росії. Програвши боротьбу, він разом з донькою та дружиною змушений емігрувати до Парижа. А за зовсім маленького, як на мене, бюджету, авторам фільму вдалося сконцентруватися на важливих особистих аспектах життя цього героя, показати суперечливого історичного для України Симона Петлюру у більш романтичному та не звичному для українців ракурсі. За словами режисера Олесь Янчука, це не просто історична картина, а художній фільм із суб'єктивним баченням. Автори фільму вивчали багато матеріалів, і для них була важливою історична достовірність, тож вони намагалися відтворити складну епоху тих часів. «Історія має шанси повторюватися, тому необхідно берегти незалежність України, а також уболівати за нашу прекрасну державу», – вважає режисер картини Олесь Янчук. Лейтмотивом фільму є складні особисті взаємини Симона та його доньки Лесі, яку неперевершено зіграла Вікторія Янчук, актриса Ірма Вітовська талановито грає дружинку головного героя, на долю якої випадають тяжкі життєві випробування. Фільм триває у прокаті кінотеатрів України.

Друга вітчизняна картина, яка вийшла на широкі екрани минулого тижня, це довгоочікувана прем'єра стрічки «Місто, в якому не ходять гроші» – режисер Ганка Третяк. Цей фільм знятий за мотивами повісті загиблого музиканта Кузьми Скрябіна – Андрія Кузьменка. Розпочалося виробництво картини ще задовго до трагедії. «З Кузьмою мене колись познайомив Фагот, а у 2016 році я прийшла до нього й запропонувала екранізувати повість «Місто, в якому не ходять гроші». Пам'ятаю, Андрій запитав мене, чому саме цей його літературний твір я обрала. Згодом ми розпоча-

ли роботу над картиною. У Кузьми було багато ідей, моє бачення збіглося з його баченням. Кіноісторія мала бути наповнена музичними творами Скрябіна, але після смерті Андрія я зрозуміла, що це не вдасться гармонійно зробити без нього. Музику до фільму написав Євген Чистяков. А ще ми вирішили використати аудіоматеріали, і глядач може почути голос Кузьми Скрябіна за кадром, записаний у 2013 році, тож складається уявлення, ніби він розповідає історію героїні». На початку фільму ми бачимо дівчину Алісу – головну героїню (актриса Карина Мельниченко), що опинилась

помічник, який допомагає йому врятувати світ. Тізер фільму розповідає глядачеві історію про те, що, коли світ поглине суцільна темрява, землю заповнять невідомі істоти, які тисячі років вицікували моменту, щоб здійснити страшний замах на людство. Саме тоді і з'явиться невідомий рятівник, здатний перемогти сили зла. Хто цей герой і чи перемаже світло темряву, ви дізнаєтеся, коли переглянете стрічку у стилі фентезі. До речі, це перша українська картина, яка наповнена неймовірними спецефектами та комп'ютерною графікою голлівудського рівня.

Кадр з фільму «Місто, в якому не ходять гроші»

у жорстких життєвих обставинах: роботи немає, хлопець покинув. Раптом у себе вдома вона знаходить квиток на потяг. На велике здивування Аліси, незрозуміло, ані звідки він узявся, ані куди за ним можна дійхати. Але дівчина вирішує все ж сісти у цей потяг. Дивним чином опинившись на станції, вона потрапляє у фантазмагоричний світ – закриту, обмежену територію, де діють свої закони. І зовсім не ходять гроші. На дотримання показі під час спілкування творчої групи картини з глядачами із зали пролунало запитання – чи не подібна країна, змальована у фільмі, до України. Але актори, оператор, звукооператор та режисер Ганка Третяк вважають, що глядач має сам провести паралелі й відповісти на це складне запитання.

Наступна картина, про яку хочу розповісти, це дитяча, сімейна фентезі «Бобот та енергія всесвіту». У головних ролях: Віктор Григор'єв, Іванна Бородай, Ігор Мірошниченко, Володимир Ращук, Тарас Шевченко. Ідея фільму про «трансформаторну будку, яка вирішила в якийсь момент кинути своє насиджене місце і почати мандрувати» народилась у 2010 році. Автори стрічки запропонували зробити відеокліп на пісню «Новина» гурту «Танок на майдані Конго». Події відбуваються у країні, дуже подібній до України. Головний герой – пластун. Робот – це його партнер та

Тоня Ноябрьова представила 20 вересня на широкому українському загал свою нову кінокартину «Герой мого часу». Стрічка створена компанією «Creative Boutique Films» за підтримки Держкіно України. Вперше «Герой мого часу» був представлений на Каннському кінофестивалі, який щорічно відбувається в рамках Каннського кінофестивалю. Герой фільму Жорік мріє підкорити столицю. Його валять дороги магазини, модні галереї та «європейські цінності», але поки що він живе у світі пивних кіосків, дешевих атракціонів і брудних під'їздів. Нашому героєві здається, що дуже скоро він подолає невидиму межу між двома вимірами великого міста контрастів. Але як знайти «соціальний ліфт», якщо навіть ліфт у будинку ніяк не вдається полагодити? Головну роль у фільмі виконав Євген Бушмакін, який раніше зіграв у короткометражному фільмі Тоні Ноябрьової «День незалежності». Для нього роль наївного ідеаліста, який намагається знайти своє місце у динамічному мегаполісі, стала знаковою.

Тож таке цікаве, різне та захопливе українське кіно у кінотеатрах країни на початку осені! Пропоную переглянути ці кінострічки саме у глядацьких залах та підтримати українського кіновиробника гривнею, адже наша кіноіндустрія справді швидко розвивається й складає гідну конкуренцію закордонному кінематографу!

«ТІЛЬКИ КУЛЬТУРА ПІДНІМЕ ЕКОНОМІКУ» — ЛІНАС ЗАЙКАУСКАС

Усі ми звикли чути поширену думку про те, що економіка — рушій прогресу. Дискусійне питання, яке обговорюють цілі покоління. Та є приклади країн, які підняли економіку саме завдяки культурному розвитку.

Завжди цікаво почути думку людини, яка не прив'язана до конкретного місця роботою, адже тоді зникає заангажованість і включається такий собі порівняльний аналіз, який часто приносить саме особистий досвід.

Мені вдалося поспілкуватися з людиною, яка поставила близько 100 вистав у майже 60 містах Європи. Чому близько і майже, а тому, що він сам достеменно не пам'ятає кількість їх. Драматичний та музичний литовський режисер Лінас Зайкаускас приїхав нещодавно ставити «Лавину» за п'єсою Тунджера Джюдзиноглу в Херсонському академічному музично-драматичному театрі ім. Миколи Куліша. Пан Лінас має досвід не тільки у сфері режисури, а й у галузі культурного менеджменту, адже в різні роки був директором театру в Польщі, Литві та Росії. Про те, як розвивається країна завдяки культурі, та про враження від українського театру далі в інтерв'ю...

Лінас ЗАЙКАУСКАС

– Ви поставили вже понад сто вистав у своєму житті. Як Ви готуетесь до репетицій?

– Я ніколи не прийду, навіть на першу репетицію, до акторів, не маючи всієї вистави в голові. Це зовсім не означає, що в процесі репетиції не буде змін, але я мушу прийти з продуманою експлікацією.

– Як працювалося Вам у Херсонському театрі?

– Важко знайти директора, до такої міри вірного театру, як Олександр Андрійович Книга. Нечасто побачиш директора, який по-справжньому розуміється на

театрі. Звісно, кожен директор вам скаже, що він дуже розуміється. Але це дуже часто неправда, і я вважаю, що директорський театр взагалі це, неначе крок до Голлівуду. Адже крок до касовості та заробляння грошей не завжди є мистецтвом. У Голлівуді треба зробити такий фільм, щоб він сподобався і в Америці, і в Африці, і серед пігмів, і серед європейців — щоб сподобався всім. Це важко зробити, тому дуже часто страждає художній рівень, адже розумних і гарних людей, будьмо відверті, завжди у світі менше. А коли ми намагаємося сподобатися всім — страждає художня якість. А світ уперед рухає тільки меншість, тільки еліта, і тільки дуже виховані, освічені люди, яких мало. На щастя, художній керівник цього театру саме такий.

– Ви часто буваєте в інших країнах, особливо в Європі. Що, на Вашу думку, необхідно робити, аби вирватися вперед?

– Економіку може зробити тільки культурна, освічена і здорова людина. Німеччина дуже добре це розуміє. Дивіться, що більш розвинені країни — то більш вони культурні. А чому? Тому що вони, коли це зрозуміли, поставили на культуру, освіту і медицину. Близько року тому я мав розмову з мером Любліна. Адже це місто на моїх очах розвивалося, хоча це східна Польща, а східна Польща завжди була набагато біднішою від західної. І я поставив мерові запитання: як так сталося, що почали надходити інвестиції. Він відповів, що в 90-ті роки, коли впав комунізм, усі мали кризу, адже зачинилися фабрики, підприємства, які стали неконкурентоспроможними. Певний час вони не знали, що робити, але вирішили подивитися на досвід німців, австрійців і зрозуміли, що слід зробити ставку на культуру. Не на попкультуру, не на масову культуру, а на високе мистецтво. Минув час, і ось, що ми маємо сьогодні в Любліні? Ми маємо четвертий, за всіма рейтингами, міжнародний театральний фестиваль, один з найкращих у Європі фестиваль сучасного танцю, фестиваль мимів, вуличних театрів та чотири всесвітньо відомі театри. Хоча містечко за розмірами таке саме, як Херсон, до чотирьохсот тисяч. Ми маємо в Любліні один з найкращих у Європі театр модерн танцю, ми маємо чудову оперу, чудовий симфонічний оркестр, там відбувається фестиваль кіно, та й взагалі в Любліні мало не щодня відбувається якийсь фестиваль. Такий самий приклад польського міста Раду, в якому я керував театром і мешкав. Прийшла нова коман-

да й підняла бюджет на культуру, і сьогодні міста Раду теж не впізнає. Така само цікава ситуація в Сербії. Добре, що Олександр Андрійович один з тих директорів, які це розуміють. У нього дуже добрий смак, не тільки театральний, а й загалом мистецький. Коли я дізнався, що Херсонський театр має дотацію тільки на зарплати і навіть на утримання будівлі не має, я був шокований. Мати це й при цьому такого рівня театру, та ще й фестиваль «Мельпомена Таврії», який нині найкращий фестиваль в Україні! І не кажіть мені, що «Гогольфест» у Києві чи «Золотий Лев» у Львові кращі за Мельпомену... Вони були колись крутіші, але зараз найкрутіша в Україні — «Мельпомена...». Це я вам кажу як іноземець, який бачить збоку українське театральне життя.

– Що ж Вас так вразило у цьому театрі?

– Мені подобається, що в Херсоні є прекрасний тандем Книга і Павлюк. Адже Сергій Павлюк, як на мене, справжній головний режисер. Головний режисер, як і капітан футбольної команди чи тренер, не обов'язково має бути великою футбольною зіркою. Він повинен мати зовсім інші якості, він має бути стратегом, бачити

ціле, при цьому дуже добре розумітися на деталях.

– Ви, можна сказати, режисер-кочівник, міняєте міста і країни. Чи були курйозні ситуації, пов'язані з цими мандрівками?

– Одного разу я прокинувся і не міг збагнути, в якій я країні, в якому місті і якою мовою треба говорити. Потім через якийсь час я збагнув, але, що цікаво, був абсолютно тверезий (сміється).

– Що можете побажати Україні?

– Хочу побажати театральному розвитку, адже, на жаль, Україна не є лідером у театральному світі. Мистецтво — це взагалі така діяльність, де люди домовляються між собою, для чого воно потрібне. Воно ніби матеріальних благ не приносить, тому ми всі скидаємося коштами, платимо податки і фінансуємо його. Але, як я наводив приклади Польщі, Німеччини й Австрії, потім виявляється, що саме мистецтво притягує до себе кошти, інвестиції і робить країну, місто, суспільство розвиненим і економічно. Ось такий парадокс. І тому я бажаю швидше це зрозуміти й Україні, щоб театри фінансувалися хоча б на 70, а бажано і на всі 100 відсотків.

Спілкувалась Еліза СОЛОДКА
Фото Дениса МАКСИМОВА

ОГОЛОШЕННЯ

Національна музична академія України імені П. І. Чайковського оголошує конкурс на заміщення вакантних посад: завідувача кафедри бандури

Вимоги до претендентів: науковий ступінь доктора (кандидата наук) та/або вчене (почесне) звання відповідно до профілю кафедри. Стаж науково-педагогічної роботи не менше п'яти років у вищих навчальних закладах (університет, академія, інститут);

– завідувача кафедри оперної підготовки та музичної режисури

Вимоги до претендентів: науковий ступінь доктора (кандидата наук) та/або вчене (почесне) звання відповідно до профілю кафедри. Стаж науково-педагогічної роботи не менше п'яти років у вищих навчальних закладах (університет, академія, інститут);

– завідувача кафедри мов

Вимоги до претендентів: науковий ступінь доктора (кандидата наук) та/або вчене (почесне) звання відповідно до профілю кафедри. Стаж науково-педагогічної роботи не менше п'яти років у вищих навчальних закладах (університет, академія, інститут).

Термін прийняття документів протягом 30 днів з дня опублікування цього оголошення.

До конкурсної комісії подаються такі документи:

- заява про участь у конкурсі на ім'я ректора, написана власноруч;
- заповнений особовий листок з обліку кадрів;
- копії документів про освіту, науковий ступінь, вчене звання, за свідченням нотаріально або відділом кадрів за місцем роботи;
- копію паспорта громадянина України (стор. 1, 2, 3, 10, 11);
- список наукових праць за останні п'ять років;
- документи, які підтверджують підвищення кваліфікації протягом останніх п'яти років (дипломи, сертифікати, свідоцтва, інші передбачені законодавством України документи).

Документи подаються до відділу кадрів НМАУ імені П. І. Чайковського за адресою:

м. Київ, вул. Городецького 1–3/11,

Відділ кадрів, тел.: 279–0792, 279–4084.

За більш детальною інформацією можна звернутись до відділу кадрів НМАУ імені П. І. Чайковського.

ПОВІДОМЛЕННЯ

Трудовий колектив редакції журналу «Музика» відповідно до частини 1 статті 4 Закону України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації» (надалі — Закон) має пріоритетне право у визначенні способу реформування. Відповідно до наданого права трудовий колектив редакції журналу «Музика» ухвалив Рішення про спосіб реформування журналу «Музика» та редакції журналу «Музика» згідно пункту 2 частини 1 статті 3 Закону.

Також ухвалено Рішення про те, що реформування журналу «Музика» та редакції журналу «Музика» здійснити у другому етапі згідно частини 1 статті 2 Закону. Дані Рішення про реформування відповідно до Закону були ухвалені Загальними Зборами трудового колективу редакції журналу «Музика» 30 березня 2016 року та закріплені протоколом № 1. Відповідно до частини 2 статті 4 Закону трудовий колектив редакції журналу «Музика» прийняв Рішення щодо своєї участі у реформуванні журналу «Музика» та редакції журналу «Музика» та надав засновнику Міністерству культури України пропозицію стосовно способу реформування. Протокол № 1 Загальних Зборів трудового колективу редакції журналу «Музика» 30 березня 2016 року був наданий Міністерству культури України в одному примірнику.

03 лютого 2017 року, під час спільної наради з керівництвом Міністерства культури України, головний редактор журналу «Музика» Корнійчук В. П. підтвердив про Рішення загальних зборів трудового колективу редакції журналу «Музика» 30 березня 2016 року, за яким було визначено реформувати видання і редакцію у другому етапі шляхом перетворення редакції членами її трудового колективу у суб'єкт господарювання із збереженням назви, цільового призначення, мови видання і тематичної спрямованості.

07 травня 2018 року Загальними Зборами трудового колективу редакції журналу «Музика» (протокол № 2 від 7 травня 2018 року) були ухвалені Рішення щодо подальших дій реформування редакції журналу «Музика» у зв'язку з невиконанням Закону з боку засновника Міністерства культури України. На подальше виконання Закону Державним підприємством «Національне газетно-журнальне видавництво» був виданий Наказ № 19–ОД від 30 серпня 2018 року «Про реформування журналу «Музика»» відповідно до рішень трудового колективу редакції журналу «Музика» (протокол № 1 від 30 березня 2016 року та протокол № 2 від 7 травня 2018 року) та редакції журналу «Музика», що входить до складу державного підприємства «Національне газетно-журнальне видавництво».

Дане повідомлення публікується відповідно до частини 5 статті 4 Закону.

Продовження.
Початок у №№ 17–24, 26, 28–30, 33–37

Дмитро ЧОБІТ

ТРАГЕДІЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

ПРИЧИНИ, ПЕРЕБІГ, НАСЛІДКИ

ПОЛЬСЬКІ АКЦІЇ ГЕНОЦИДУ УКРАЇНЦІВ

Втілення нацистських планів лондонських придурків

З опублікованих матеріалів відомо, що польські бойовики знищували українців за національною ознакою на Холмщині та Підляшші задовго до кривавих подій на Волині. Причому поляки-головорізи вбивали українців без будь-яких попереджень, без зазначення причин і без пояснень.

У червні 1942 року польські бандити з Армії Крайової вбивали людей лише тому, що вони були українцями у таких селах: Майдан Сопітський Білограйського повіту, Жуличі Холмського повіту. У серпні 1942 року жертвами польських різунів стали українці села Пасіка Грубешівського повіту, у вересні цього ж року їхню долю розділили українські села Ковалі Любартівського повіту, Павловичі Грубешівського повіту, Дрищів, Казимирівка і Розтока Холмського повіту. (Пом'яник українців Холмщини і Підляшшя за 1941–1947 роки/ Гол. ред. Михайло Горний. – Львів: Сполом, 2008. – С. 10).

У знищенні українських сіл та українців Холмщини і Підляшшя, окрім різунів Армії Крайової, активну участь брали і так звана гранатова поліція з етнічних поляків, які служили німецькому гітлерівському Третьюму рейхові. Їхніми спільними зусиллями у серпні 1942 року були знищені українці у селах Павлівка, Типін і Тарноватка Томашівського повіту, а у вересні–грудні 1942 року Стенятин, Недежів, Ратичів, Провалля, Черкаси, Городиславичі, Черемно, Підгайці, Доманіж Томашівського повіту, Адамів Замиського і Клештів Холмського повітів. (Там само. – С. 10–11).

За січень–травень 1943 року польські головорізи Армії Крайової влаштували етнічні чистки і вирізували українців у ще двадцять трьох селах Холмщини і Підляшшя, зокрема: Стужниця, Красноставського, Обша, Потік Горішній, Диків Старий, Липини Білограйського; Пахолі Холмського; Забужжя Більського; Пасіка, Гдешин, Мягке, Моложів, Стрільці, Тугані, Ухані, Набріж, Молодятичі Грубешівського повіту; Загайки, Колеховичі, Воля Угрська, Любичин Володавського; Теляти і Жуличі Томашівського повітів. (Там само. – С. 11–12).

Тобто, станом на липень 1943 року, коли розпочалися відплатні акції на Волині, польські бойовики Армії Крайової за рішенням свого нацистського уряду в лондонському екзилі знищили щонайменше 45 українських сіл Холмщини і Підляшшя та вирізували тамтешніх українців. Число жертв невідоме, але вони обчислюються десятками тисяч.

Під загрозою фізичного винищення, українці з Холмщини та Підляшшя стали масово втікати

у сусідню Волинь. Багато з тих утікачів стали месниками, ініціаторами та виконавцями відплатних акцій над польським населенням Волині у другій половині 1943 року.

Волинська трагедія поляків стала логічним продовженням трагедії українців Холмщини та Підляшшя. А першопричиною всього лиха і небаченої досі біди були розпорядження нацистів і придурків з польського емігрантського уряду в Лондоні на чолі з біснуетами прем'єрами Сікорським і Миколайчиком.

Холмщина та Підляшшя здавен були заселені українцями – то українські етнічні землі, їх загальна довжина становить майже 350 км, а ширина – 120–140 км; загальна площа 12,7 тис квадратних кілометрів. (Горний М. Трагедія українських сіл Холмщини 1943–1945 рр. – Львів: Сполом, 2007. – С. 10). Польський елемент почав проникати у цей край після приєднання його до польського королівства у середині XV століття. Перед Першою світовою війною українців тут була більшість, але звідси їх щорічно депортували тисячами у глибоку Російської імперії – ними заселяли Сибір і Середню Азію. З 1795 року цей край перебував у складі Росії, яка постійно смоктала українську кров.

Польські переписи населення 20-х–30-х років ХХ ст. не є правдивими, бо у них штучно завищувалася кількість поляків, а кількість русинів (українців) усіяко занижували. Більш достовірним є німецький перепис населення початку 1943 року. Тоді на Холмщині і Підляшші мешкало 290 тисяч українців. Найбільше їх було у Грубешівському окрузі – 114 тисяч, у Холмі – 72 тисячі. (Там само. – С. 21).

Після етнічних чисток, влаштованих за розпорядженням польського нацистського емігрантського уряду бандитами Армії Крайової у 1942–1943 роках та продовжених комуністичним режимом Поль-

ської Народної Республіки, зокрема, у ході горезвісної акції «Вісла» у 1947 році, українців з Холмщини та Підляшшя було депортовано. Тепер цей давній український край зі столицею Галицько-Волинської Русі у Холмі, де поховано великого українського князя і короля Данила Галицького та його синів Шварна і Романа, де він у Дорогочині прийняв королівську корону, належить нашій сусідній західній державі – Республіці Польща. Судячи з нацистських планів польського емігрантського уряду в Лондоні, така сама доля чекала і всіх українців так званої Малополющі (вона ж «креси всходне»), тобто території Волині, Полісся, Поділля і Прикарпаття. На заваді цьому людиноненавницькому плану стали Організація Українських Націоналістів (ОУН) та створена нею Українська Повстанська Армія (УПА). І це є беззаперечна правда.

«Велика Польща», «Акція «Вісла» і УПА

Польський уряд у Лондоні навіть розглядав варіант переростання війни англо-саксів з Німеччиною у війну з Росією, поразку останньої та її поділ на окремі незалежні держави. У такому разі польський уряд мав запропонувати союзникам варіант поділу Росії та розширення за її рахунок українських земель

до Воронежа, Дону і Кубані, а білоруських – до Ржева, Вязьми і Орла. (Там само. Т. II. – С. 307). Планувалося створити разом з Україною і Білорусією федерацію під патронатом Польщі. (Там само. – Т. II. – С. 305). Ось вам і «Велика Польща від можа до можа» – Від Гданська до Одеси. Найбільша країна Європи! Польський уряд у Лондоні навіть мріяв про заморські колонії за рахунок Німеччини та Італії. Світова імперія! Бідний думкою багаті, кажуть українці у подібних випадках. Але то була не думка і не мрія, а біснувата маячня придурків, які через свою недоумкуватість зарозумілість нарабили стільки шкоди і українцям, і самим полякам.

Доказом того, що біснуеті плани польського уряду в Лондоні щодо українців могли бути реалізовані, є глибокозлочинна акція комуністичного уряду Польщі під назвою «Вісла». Тоді, 18 квітня 1947 року, за одну ніч було насильницьки виселено сотні тисяч українців Лемківщини, Надсяння, Холмщини та Підляшшя – їх розпорошили по приєднаних до Польщі німецьких територіях, так званих «земях одзисканих», де всі вони були насильницьки полонізовані впродовж лише двох поколінь.

Вчинена польською державою «Акція Вісла» має всі ознаки злочину геноциду українців, передбаченого міжнародним правом, тому саме так її мав би оцінити й український парламент. Рішення таке не за горами, і воно історично правдиве та належно обґрунтоване, на відміну від безсоромної фальші наших західних сусідів.

Подібний геноцид польський нацистський уряд у Лондоні планував здійснити у Західній Україні, якби він залишився при владі та досягнув своєї програми мінімум – відновлення Польщі в кордонах 1939 року. З цього питання поляки в Лондоні готували численні документи, окремі фрагменти з яких ми навели.

Але збройні формування українців, насамперед ОУН-УПА перешкождали реалізації біснуетих ідей нацистських послідовників Пільсудського. Ось чому лондонський уряд заохочував польське підпілля на Західній Україні до

польсько-українського протистояння та усіякого поборювання ОУН і УПА.

УПА стояла кісткою в горлі лондонського уряду, яку він не міг сам перегризти, тому й вступив у союз і змову з радянським урядом та активно співпрацював з його партизанськими загонами. Як це виглядало на практиці – бачимо на прикладі польсько-українського протистояння довкола Гути Пеняцької, у якій тимчасовими союзниками АК стали численні радянські партизанські загони і групи, зокрема кривавого НКВД. У кожному з радянських партизанських загонів діяло своє відділення НКВД – воно збирало інформацію, передавало її по радіо шифровками у Москву та Київ та вербувало агентуру, чим розкладало АК із середини.

«Велика Польща» та НКВД

Про плани польського уряду в Лондоні щодо побудови «Великої Польщі» безумовно знало радянське керівництво – воно отримувало інформацію з різноманітних джерел, насамперед дипломатичних і розвідувальних. Служба розвідки в Радянському Союзі у 40-х роках ХХ ст. була чи не найкраща у світі. У розвідувальну мережу НКВД входили й усі радянські партизанські загони, які підпорядковувалися Українському Штабу Партизанського Руху (УШПР) очолюваному комісаром (генералом) НКВД Тимофієм Амвросійовичем Строчаком. Серед суто розвідувальних доручень керівники партизанських загонів отримували від Т. А. Строчака з УШПР завдання збирати матеріали про польське підпілля в Україні та Польщі, особливо увагу він звертав на плани польського уряду в Лондоні щодо створення «Великої Польщі». Такі доручення давалися навіть шифро-радіограмами, з якими тепер можна ознайомитися в Центральному державному архіві громадських об'єднань України.

Польське питання, діяльність уряду Владислава Сікорського в Лондоні, його делегації на місцях та польського підпілля в Україні, Білорусії та Львові були у полі постійного нагляду НКВД СРСР.

Інформація збиралася з різноманітних джерел, зокрема кожен партизанський загін зобов'язаний був надавати в УШПР розвідувальну інформацію про польське підпілля, його структуру, бази, плани, керівників, їхніх родичів, адреси.

Ще у 1943 році командир партизанського загону ім. Г. Котовського Фролов подав в УШПР доповідь про польське підпілля на 9 сторінках. У ній докладно йшлося про польську партію ендеків, яку названо «партією польських націоналістів та великих землевласників».

«Своїм завданням ендеки ставлять створити «Велику Польщу»

Солдати Армії Крайової

Закінчення. Початок на стор. 5

з включенням територій України, Білорусії, Прибалтійських держав «від моря до моря». (ЦДАГОУ, ф. 62, оп. 1, сп. 212, арк. 46).

«Ендеки ведуть боротьбу з партизанськими загонами росіян, вбивають єврейське населення, шпигують на користь поліції, німецьких каральних органів і видають загони Гвардії Людової. Діють вони під керівництвом емігрантського уряду Сікорського в Лондоні». (Там само.– арк. 46 зв).

21 березня 1944 року командир з'єднання ім. М. Хрущова Ніколайчик Д. К. повідомив УПШР про плани польського уряду в еміграції: «Після завершення війни з німцями оголосити війну нам і з допомогою Англії та Америки, за участі Туреччини вести війну до відновлення «Великої Польщі». (ЦДАГОУ, ф. 62, оп. 1, сп. 274, арк. 70).

У звіті партизанського з'єднання ім. М. Хрущова, окремі загони якого в березні 1944 року заходили у село Пеняки, теж є інформація про так звану «Велику Польщу». З посиланням на поляка-агента НКВД Подкоржицького, який доносив радянським партизанам на своїх одноплемінників, фігурує ксьондз Бужинський із села Засмики на Волині. Виступаючи в костюлі, ксьондз Бужинський сказав: «При німцях нам жити краще, а при советах нас серпом жали, а молотом били». Іншого разу цей самий ксьондз у костюлі сказав: «Польщу довели до гибелі євреї та українці, але все рівно Польща буде Великою і одна нація буде – поляки. Євреїв вишлють, а українців вихрестять на поляків. Англія вже готує Туреччину проти Радянського Союзу, а після закінчення цієї війни з німцями Польща оголосить війну ССРСР і за допомогою Англії та Америки Польща стане Великою». (ЦДАГОУ, ф. 79, оп. 1, сп. 1, арк. 141).

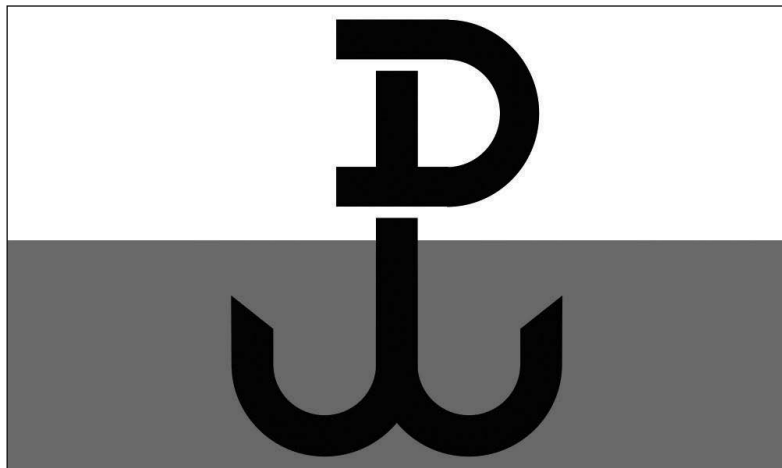
А ось ще один фрагмент про «Велику Польщу», але вже з польського документа: «Після перемоги над Німеччиною обов'язково зразу ж буде війна між Радянським Союзом та Англією й Америкою, і границі Польщі, можливо, будуть розширені до Дніпра», – писали в одній із польських підпільних прокламацій. (Польща й Україна у тридцятих – сорокових роках ХХ століття. Невідомі документи з архівів спеціальних служб. – Т. II: Переселення поляків та українців 1944–1946 р. – Варшава-Київ, 2000. – С. 268).

21 січня 1944 року заступник народного комісара НКВД ССРСР, комісар держбезпеки 2-го рангу Кабулов видав наказ комісарам держбезпеки Української, Білоруської і Литовської РСР щодо протидії та нейтралізації керованого лондонським урядом польського підпілля. У ньому, зокрема, ставилися такі завдання:

«1. На визволеній території викрити і охопити облік усі нелегальні діючі польські націоналістичні організації та організувати їхню активну розвідувальну розробку.

ТРАГЕДІЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

ПРИЧИНИ, ПЕРЕБІГ, НАСЛІДКИ

Прапор Армії Крайової

Скласти облікові бланки всіх керівників організації, які нелегально перебувають, емісарів і зв'язкових та взяти на оперативний облік усіх учасників виявлених організацій, а також середовище, що є їхньою базою (католицьке духовенство, офіцери, члени колишніх політичних партій, близькі родичі репресованих органами НКВД та інші). (Польща та Україна у тридцятих – сорокових роках ХХ століття. Невідомі документи з архівів спеціальних служб. – Т. IV: Операція «Сейм» 1944–1947. – Варшава-Київ, 2007. – С. XXVI).

У цьому наказі йшлося про першочергові арешти керівних кадрів та емісарів лондонського уряду, із застосуванням при цьому «таємних затримань». Особлива увага приділялася тим особам, «щодо яких є гарантія, що вони чесно працюватимуть, виконуючи наші завдання». (Там само.– С. XXVI).

Як бачимо, радянське керівництво не збиралося рахуватися з лондонським урядом і польським підпіллям, зокрема і на території України. Завдання полягало у цілковитій ліквідації будь-яких сил польського опору. Особливу увагу НКВД приділяло вербуванню агентури в середовищі самого польського підпілля.

Добре обізнане у становищі так званих союзників з АК, НКВД активно проти них працювало завжди, але польська розвідка цього не помічала.

У 1943–1944 роках польський уряд у Лондоні та польське підпілля Західної України, не маючи інформації і навіть не здогадуючись, що їх очікує, не відчували загрози та й не сподівалися її від «союзника» – уряду Сталіна та його, не кращої за них, більшовицько-бандитської камарильї, тому активно працювали над побудовою «Великої Польщі».

У Львові польське підпілля навіть газету таку видавало «Wielka Polska» – «Велика Польща». Її дуже уважно читали не лише в АК і в ОУН-УПА, а й в НКВД, тому там і діяли на випередження.

А про плани польського уряду в Лондоні ми так докладно оповіли, бо то підгрунття, без нього важко зрозуміти тло, на якому розгортався польсько-український конфлікт на західноукраїнських землях у 1943–1944 роках.

Першопричиною стали біснуетні плани та дії польських придурків і нацистів у Лондоні – це на їхній совісті трагедії українців і поляків західноукраїнських земель, у тому числі Волині та Гути Пеняцької.

Однак до трагедії Гути Пеняцької ані УПА, ані дивізія СС «Галичина» (про яких безсовісно плетуть польські «історики» та «політики») не мали жодного стосунку – Гуту знищили німецькі окупанти як базу радянських партизанів, яку вони розглядали як гніздо бандитів і терористів. Про це ми розповімо далі.

Про план «Бужа»

Головним стратегічним планом польського емігрантського уряду в Лондоні була розробка операції «Бужа» («Буря»). При підході радянських військ і відступі німецьких від певної місцевості там мало постати збройне повстання АК. Планувалося, що польські повстанці здобудуть певне місто (місцевість), встановлять там біло-червоні прапори і заманіфестують відновлення польської влади та проголосять підпорядкованість лондонському уряду Миколайчика. Армія Крайова мала заволодіти Бродами, Тернополем, Золочевом, Станіславом, Львовом, Стриєм і Бориславом.

Про ці польські плани НКВД ССРСР мало повну інформацію і робило все, аби такого не сталося. Загрожуючи з польським емігрантським урядом і використовуючи у своїх інтересах АК, польське підпілля та його бази, радянський режим в особі спецорганів робив усе, аби ліквідувати польських конкурентів. Причому НКВД діяв так, щоб польське підпілля, його бойові підрозділи АК і бази знищувалися б німецькими окупантами та українськими націоналістами. Тобто, все

робилося для знищення ворога чужими руками. Цьому сприяло й те, що польський емігрантський уряд у Лондоні абсолютно відірвався від реальному стану справ.

Яскравими прикладами того, як НКВД розправилося з польським підпіллям руками німців, є операція «Бужа» на Волині.

Навесні 1944 року на Волині діяла 27 дивізія АК; її командири вступили у контакт із керівництвом Червоної Армії та виробили спільний план бойових дій у напрямку з Ковеля на Любомиль – Буг. Радянське командування погодилося, але, коли 27 дивізія розпочала наступ проти німців, то червоні «союзники» її не підтримали. Як результат – німці оточили 27 дивізію АК. На численні тривожні волювання про допомогу червоні відповідали, що її вже дають. Але то була фікція. Навіть вислані поляками вози за зброєю та амуніцією з радянського боку не верталися. Цілих три тижні радянське командування обіцяло допомогу, заявляло, що вона вже відбула, закликали «триматися до останнього набою». Але то все були слова.

Як наслідок, німці повністю оточили та розгромили 27-у дивізію АК в котлі, її рештки 18–21 квітня 1944 року вирвалися з оточення у північному, західному і східному напрямках. Німці в полон нікого не брали. Втрати поляків склали до 60%. (Терещук П. Нариси з найновішої історії // Визвольний шлях. – 1960. – № 11. – С. 1223).

Ще яскравішим прикладом реалізації плану «Бужа» стало Варшавське повстання 31 липня – найбільша воєнна операція руху опору в Європі під час Другої світової війни. Тоді Радянська Армія наблизилася до самої Варшави, та зайняла її передмістя Прага на правому березі Вісли. Задум повстання був очевидний – перед приходом Радянської Армії звільнити Варшаву від німців та заманіфестувати присутність тут польських військ, підпорядкованих емігрантському уряду в Лондоні. Аби такого не сталося, Радянська Армія призупинила наступ і не вела біля Варшави жодних активних дій. Це дало змогу німецькому командуванню оточити Варшаву та нещадно її знищити за допомогою артилерії, танків та ударів авіації. 1 жовтня 1944 року повстанці на чолі з генералом Тадеушем Буркомаровським капітулювали. Загинуло близько 200 тисяч поляків, 85% Варшави перетворено на руїни.

Варшавське повстання 1944 року стало символом мужності польського народу, але воно засвідчило і брутальну підступність радянської влади, яка не зупинялася ні перед чим, аби усунути ворогів комуністичного режиму.

Децю інакше розвивалася ситуація у Львові.

Польські острови в українському океані, або львівська «Бужа»

Дуже уважно відстежуючи плани польського емігрантського уряду в Лондоні щодо створення «Великої Польщі», радянський режим зробив усе, аби придушити його реалізацію у самому зародку. Для цього вистачило роботи лише одного НКВД і лише тижня часу. Головні події відбулися у двох спецопераціях. Неначе насмішка над польською зарозумілою пихатістю, їх блисквично провели у двох княжих українських містах – Холмі та Львові.

Аж дивно. Всі найбільші нещастя для польських агресорів, загарбників, колонізаторів, імперіалістів, нацистів упродовж віків ішли чомусь з українських земель, навіть від організованих радянським режимом і влаштованих НКВД у Львові та Холмі в 1944 році.

Влітку 1944 року Львівською округою АК керував полковник Владислав Філіпковський, якого наприкінці липня цього року підвірили до чину генерала.

23 липня 1944 року розпочалися бої за Львів. Члени АК у Львові утворили 5-у дивізію піхоти чисельністю 3000 вояків і 14-й полк уланів невідомого складу й чисельності. Полк уланів (легких вершників) мав би мати хоча б 1000 кавалеристів, але звідкіля у Львові взяли стільки бойових коней та кормів для них? Все свідчить про занадто завищену звітність щодо чисельності бійців АК, і не лише у Львові. Але 27 липня 1944 року керівництво Львівської округи доповіло делегатурі лондонського уряду у Варшаві, що «в боях за Львів взяло участь близько 7000 озброєних людей». (Терещук П. Нариси з найновішої історії // Визвольний шлях. – 1960, № 11. – С. 1224).

Події у Львові добре описав польський історик Гжегож Мотика. При наближенні радянських військ до Львова, польська АК 27 липня 1944 року приступила до операції «Бужа» та здійняла повстання; поляки вступили у вуличні бої з німцями, здобули залізничний вокзал, електростанцію, водогін, заблокували проїзди і підходи до міста. Коли Червона Армія зайняла Львів – на ратуші та багатьох будинках міста вже майоріли біло-червоні знамена.

Увійшовши до Львова, співробітники НКВД познімали всі польські знамена, взяли на облік усіх прапороносців і вже 28 липня 1944 року змусили АК скласти зброю та розпустити загони.

Відбулися цікаві переговори польського генерала Владислава Філіпковського, за дорученням польського уряду в Лондоні, з радянськими керівниками, зокрема Микитою Хрущовим, тодішнім першим секретарем ЦК КП(б)У. На зустрічі начальник Львівського управління НКВД, комісар НКВД Євген Грушко назвав вивішування

у Львові польських прапорів провакацією, на що генерал В. Філіпковський поважно і гонорово відповів, що Львів – то польське місто. Грушко запитав:

– Що важливіше, острів чи океан?

Філіпковський на це:

– Океан.

– Ну, бачите, – підсумував Грушко – Львів – то польський острів в українському океані. (Мотика Г. Від Волинської різанини до операції «Вісла». – К., 2013. – С. 211).

3 серпня 1944 року заступник секретаря парткому НКВД УРСР Василь Рясной подав керівнику НКВД СССР Лаврентію Берії доповідну записку, передану по «ВЧ» з грифом «Цілом таємно». У записці йшла мова про ліквідацію у Львові польського підпілля і Делегатури польського емігрантського уряду, які виступали під назвою «Паньствова Служба Цивільна». До складу Делегатури входили Львівська, Тернопільська, Дрогобицька і Станіславська області. Керував ПСЦ Адам Островський, псевдонім «Томаш». Він їздив у Варшаву, звідки вернувся до Львова за два дні до зайняття його Червоною Армією. А. Островський мав контакт із керівником польської військової організації у Львові, генерал-майором Адамом Філіпковським, псевдонім «Людвіг».

«Завданням польського підпілля було відновлення Польщі в границях 1939 року, вербування членів в організацію, виховання в націоналістичному дусі і підготовка до захоплення влади», – йшлося у доповідній.

У ній зазначалося що «жодної активної боротьби проти німців ця організація не вела».

«Учасники організації, – писалося у доповідній, – в перші дні звільнення міста Львова, озброївшись гвинтівками, револьверами і гранатами, провели незаконні обшуки, облави й арешти серед українського населення. Мали місце окремі випадки самовільних розстрілів українців». (Польща та Україна у тридцятих – сорокових роках ХХ століття. Невідомі документи з архівів спеціальних служб. – Т. II: Переселення поляків та українців 1944–1946. – Варшава-Київ, 2000. – С. 106).

Як видно з цього документа, польська підпілля організація ПСЦ наприкінці липня 1944 року намагалася захопити у Львові владу та здійснила репресії проти українців і навіть вчинила розстріли їх.

У ніч на 1 серпня 1944 року у Львові НКВД заарештував керівників ПСЦ Адама Островського, Миколу Вайду і Вячеслава Вахсмана. (Там само. – Т. II. – С. 108).

У ході ліквідації ПСЦ у Львові органи НКВД захопили три склади зброї та вилучили велику кількість мінометів, кулеметів, гвинтівок, мін, гранат та інших боеприпасів. (Там само. – С. 108–110).

Після хвилі арештів поляки стали виходити з підпілля. І зголошувалися в НКВД. Вони самі принесли туди і здали ще 36 кулеметів, 2 міномети, 629 гвинтівок, 2218 гранат, ін-

шої зброї та вибухівки. (Там само. – С. 110).

Тобто, коли львівські поляки відчували реальну загрозу, то самі відразу ж і роззброїлися. Багатери. Так безславно закінчилася у Львові боротьба за так звану «Велику Польщу».

За польськими даними, до кінця 1944 року 50 тисяч поляків зі Львова НКВД депортувало до Сибіру. (Історія міста Львова. – Т. III. – Л., 2007. – С. 250).

Ветерани АК. 11 листопада 2008 року

Безславний крах біснуватої ідеї

Коли АК у Львові 27 липня 1944 року підняло повстання «Бура», то польський емігрантський уряд у Лондоні навіть не помітив, як його тонко їх обіграла Москва і лише за сім днів поховала біснувату ідею «Великої Польщі».

22 липня 1944 року у старовинному українському місті Холмі – першому із зайнятих радянською армією на лівому березі Західного Бугу – було проголошено та опубліковано привезений, до речі, з Москви Маніфест Польського Комітету Національного Визволення (далі ПКНВ), утвореного з польських діячів під патронатом НКВД. У Маніфесті проголошувалося, що польський емігрантський уряд у Лондоні та його політичне представництво у Польщі, так звана Делегатура уряду, є самозваною і нелегальною владою. ПКНВ оголосив, що бере на себе всю повноту влади у Польщі. Його швидко визнав Радянський Союз.

27 липня 1944 року у Москві представники ПКНВ і голова РНК СССР Й. Сталін підписали угоду, відповідно до якої уся влада на звільнених за Західним Бугом землях передавалася ПНКВ, встановлювався кордон по лінії Керзона, тобто межею польських та українських етнічних земель із певним відхиленням на користь Польщі. У статті 5 Договору передбачалося, що у зоні бойових дій (до 100 км) уся влада належала радянському воєнному командуванню. Фактично то була юридична підстава для роззброєння або знищення Армії Крайової, яку ПКНВ не визнавав, тому запропонував скласти зброю та вступити до створеного Московією Війська Польського.

Тут не зайвим є зазначити, що тодішній керівник Радянської України Микита Хрущов був безумовним прихильником включення до складу України заснованого Данилом Галицьким Холма та всієї Холмщини не лише з позиції історії, а й власної родини – його дружина, українка Ніна Петрівна Кухарчук народилася в 1900 році в українському селі Василівка на Холмщині, вільно володіла українською і польською мовами, закінчила Холм-

Національного Визволення їх питання, і перш за все – про приєднання об'єднання усіх сил Польщі на визволеній польській території». Далі Й. Сталін повідомляв, що така зустріч за сприяння радянської сторони відбулася, але не дала жодних позитивних результатів. І на завершення послання Й. Сталін висловив впевненість: «Будемо сподіватися, що далі справа піде краще». (Там само. – Т. II. – С. 135–136).

Читаєш це сталінське послання і зразу ж згадуєш Путіна з його запевненнями, що він до подій на Донбасі не має жодного стосунку, та закликає Президента України сісти за стіл переговорів і домовлятися з ДНР та ЛНР напряму, без нього як посередника.

Російська дипломатія – якою є тепер, такою і була в 1944 році.

Поки прем'єра Міколайчика у Москві виводили за ніс, НКВД у Львові, Житомирі та Холмі робило свою справу – міцно забивало великими цвяхами труну і глибоко закопувало разом з нею проект емігрантського уряду в Лондоні під назвою «Велика Польща».

Дуже показово, що саме перед зустріччю з Міколайчиком та в день польського повстання у Львові – 27 липня 1944 року, у Москві Й. Сталін підписав з маріонетковим польським урядом міждержавний договір, яким фактично вмиг зруйнував плани польського емігрантського уряду.

Але у Львові повстанці АК того ще не могли знати. Із їхнім керівництвом НКВД грало підступну гру, аби прислати його пильність. Неабияк обнадіяли польську сторону переговори, які у ці дні провів генерал В. Філіпковський за дорученням уряду в Лондоні. Для більшої поважності за день до переговорів його з полковників возвели в генерали.

Новоспеченого генерала В. Філіпковського совети запросили на невідкладні переговори до Житомира. У супроводі групи поважних польських офіцерів АК, генерал радянським літаком вилетів до Житомира, де всю польську делегацію 3 серпня 1944 року заарештували та кинули у застінки НКВД. Ось такий «союз» і такі «союзники».

Тим часом, після відбуття делегації на чолі з генералом В. Філіпковським, у Львові польських офіцерів АК запросили на нараду до штабу по вулиці Кохановського (тепер Левицького), 27. Зустріч виявилася пасткою – там заарештували три десятки найважливіших польських офіцерів. Наступного дня така сама доля спіткала ще 48 офіцерів, а також представників польського уряду в Лондоні, так званої делегації. (Мотика Г. Вказана праця. – С. 211–212).

Так дуже просто, швидко і тихо радянське НКВД розправилося зі своїми вчорашніми союзниками, яких радянський режим насправді завжди вважав ворогами.

Доля рядових бійців АК склалася не краще. По всій Західній Україні, зокрема й у Львові, оголосили мобілізацію. Поляки постали перед

вибором: або армія, або «істребительні батальйони», так звані «стребки». Більшість поляків пішли у «стребки», бо це давало змогу залишатися зі своїми родинами. «Стребки» стали гарматним м'ясом радянської влади у боротьбі з УПА аж до кінця 40-х років. Подібне відбувалося і на Брідщині. До речі, одним із таких «стребків» був і Едвард Прус із Заложців, тоді розвідник НКВД, а у 90-х роках ХХ ст. – відомий у Польщі історик-фальсифікатор щодо діяльності УПА, зокрема і в Гуті Пеняцькій.

Із арештом польських офіцерів АК, мобілізацією рядових поляків в армію та «стребки» завершилася боротьба за «Велику Польщу» на українських землях. Боротьба, у горнілі якої загинули десятки тисяч українців і поляків, батьки та діти яких до 1918 року цілком мирно і спокійно мешкали на західноукраїнських землях, дружили та родичилися.

Однак, у 20-х – 30-х роках у Другій Речі Посполитій владу посіли справжнісінькі нацисти – вчителі Гітлера, Гімлера і Геббельса. Це вони створили перший у Європі концентраційний табір для своїх політичних опонентів у Березі Картузькій і почали планомірне й підступне переслідування українців та всього українського. Ці польські нацисти прагнули створити «Велику Польщу» за рахунок своїх сусідів – українців, білорусів, литовців і чехів, тому вони спочатку так тісно дружили і співпрацювали з «гітлерівським німецьким Третім рейхом», аж поки не «побили з ним горшки», дочекались 1 вересня 1939 року, цілковитого воєнного розгрому та окупації німцями всіх етнічних польських земель. Але марево «Великої Польщі», включно з литовським Вільнюсом і українським Львовом, не давало польським нацистам спокійно спати, і вони аж із Лондона чимдуж штовхали народи до братовбивства, що вилалося у різню за національною ознакою. Поляки на Холмщині та Підляшші ще у 1942 році почали вбивати українців тільки тому, що вони українці, а українці на Волині у 1943 році нищили поляків, аби вони не будували в Україні «Великої Польщі». І на Холмщині, і на Волині, і в Галичині усе біло спокійно і мирно, якби не біснувати ідеї польських придурків і нацистів із Лондона.

Життя показало, що біснувати ідею «Великої Польщі» на українських, білоруських і литовських землях Сталін та НКВД перетворили на порох лише за тиждень – з 22 липня (дня проголошення у Холмі Польського Комітету Національного Визволення) і до 3 серпня – арешту НКВД польського генерала В. Філіпковського та практично всіх офіцерів АК у Львові.

На цьому всі теревені про «Велику Польщу» припинилися. То навіщо і кому потрібні були безглузді жертви за біснувату ідею-фікс?

На прикладі двох видань, що змушені були покинути Донецьк унаслідок російської агресії – аналітично-інформаційного журналу «Схід» і «Донецького вісника НТШ» покажемо практику діяльності цих видань в екзильний період 2014–2018 рр.

Наукові журнали зазвичай вважаються основним і найоперативнішим джерелом науково-технічної інформації, що забезпечує найширше охоплення наукових напрямів. Дані про те, що понад 92% науковців вважають наукову періодику найкориснішим джерелом отримання інформації, оприлюднила колись бібліотека ім. В. І. Вернадського.

Наукові журнали видавалися переважно при вищих навчальних закладах, і більшість із них висвітлювала результати наукової роботи їхніх фахівців. Тому, коли розпочалася кампанія з переведення вищих навчальних закладів з тимчасово окупованих територій Донбасу, разом з ними переїхали і наукові видання.

Журнал «Схід» – багатоголосе наукове фахове видання з економіки, історії, філософії. ISSN1728–9343 – у цьому сенсі був унікальним, оскільки мав декількох засновників, зокрема два інститути НАН України і один ВНЗ, розташований поза зоною воєнного конфлікту. Отже, серед засновників журналу було два суб'єкти, афілійовані в Донецьку – його видавці Громадська організація «Український культурологічний центр» та Інститут економіки промисловості НАН України. А ще двоє – Інститут філософії ім. Г. Сковороди НАН України та Запорізький національний університет.

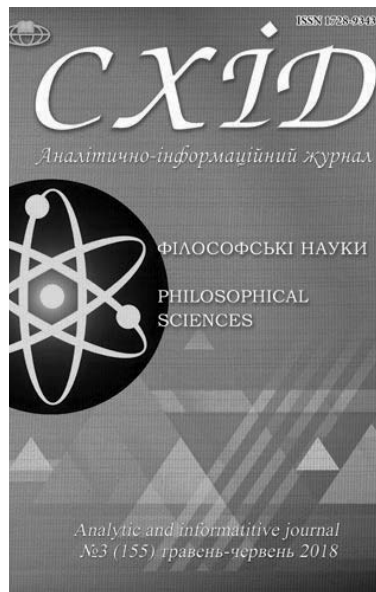
Не став винятком і журнал «Схід», видавець якого (Український культурологічний центр) змінив донецьку реєстрацію на мариупольську. Варто зауважити, що жоден зі співзасновників, які давали згоду на участь у журналі, не поцікавився його долею і не пропонував ані допомоги, ані поради, ані підтримки. Ми згадуємо зараз про це тому, що цей момент дуже гостро висвітлив хибну практику заснування наукових журналів в Україні. Як ми пам'ятаємо, розпорядження тоді ще ВАК України 2004 року передбачало, що науковий журнал має право на існування тільки тоді, коли серед його співзасновників є наукові установи з відповідними спеціалізованими радами із захисту дисертацій. Тобто є рада – є журнал. Немає ради – немає журналу. І тоді не тільки журнал «Схід», а й багато інших журналів вдалися до пошуку таких формальних «дахів», які насправді в житті журналу участі не брали і за якість його статей фактично не відповідали. Рецензування та видання журналів здійснювалося силами місцевих науковців-ентузіастів, отже й порятунок журналу за скрутних обставин став їхньою особистою справою.

Треба відверто сказати: якщо допомога й підтримка конкретним людям з Донбасу від конкретних людей з інших регіонів вразила весь світ, допомога армії від простих українців була неочікуваною і абсолютно щирою, то питання допомоги установам та інституціям, які втрачали можливість працювати на захоплених територіях, навіть не порушувалися.

Усі ми добре пам'ятаємо, що ініціатива щодо перенесення ВНЗ з Донбасу виходила від самих ВНЗ, і вже тільки згодом з'явилися розпорядчі документи від держави, яка цей процес почала регулювати.

Щодо видавничої справи, зокрема наукових видань, то про порядок їх виходу і необхідність перенесення взагалі не йшлося. Були тільки рекомендації від підрозділів НАН України та окремі розпорядження МОН для дослідників не публікуватися у виданнях, які виходять на тимчасово окупованій території.

ДОНЕЦЬКІ ЖУРНАЛИ В ЕКЗИЛЬНИЙ ПЕРІОД

Отже, самі «потопаючі», які ризикували втратити і за багато років надбану репутацію, і автентичність від наукової спільноти, взялися до справи. До кінця 2014 року всі видання, які планували далі працювати з науковим контентом України, в той чи інший спосіб здійснили перереєстрацію на території, що контролюється українською владою.

Не став винятком і журнал «Схід», видавець якого (Український культурологічний центр) змінив донецьку реєстрацію на мариупольську. Варто зауважити, що жоден зі співзасновників, які давали згоду на участь у журналі, не поцікавився його долею і не пропонував ані допомоги, ані поради, ані підтримки. Ми згадуємо зараз про це тому, що цей момент дуже гостро висвітлив хибну практику заснування наукових журналів в Україні. Як ми пам'ятаємо, розпорядження тоді ще ВАК України 2004 року передбачало, що науковий журнал має право на існування тільки тоді, коли серед його співзасновників є наукові установи з відповідними спеціалізованими радами із захисту дисертацій. Тобто є рада – є журнал. Немає ради – немає журналу. І тоді не тільки журнал «Схід», а й багато інших журналів вдалися до пошуку таких формальних «дахів», які насправді в житті журналу участі не брали і за якість його статей фактично не відповідали. Рецензування та видання журналів здійснювалося силами місцевих науковців-ентузіастів, отже й порятунок журналу за скрутних обставин став їхньою особистою справою.

Оскільки «Схід» мав справді добру репутацію серед науковців України, то добрі слова під-

тримки й тривоги щодо його подальшої долі все ж надходили, і доволі багато. У зв'язку з цим хочеться згадати д-ра екон. наук, професора І. Іващук з Тернополя, д-ра істор. наук, доцента Левику Б. С. зі Львова, канд. екон. наук, доцента Кривицьку О. Р. з Острога, д-ра істор. наук, проф. Романцова В. М. з Маріуполя, канд. філос. наук, доц. Радчука В. Д., канд. матем. наук, ст. наук. співроб. Болоньову Л. М. – з Києва (переселенка з Донецька) та інших науковців, які багато робили для того, щоб «Схід» і далі виходив. Редакція висловлює щире подяку д-ру істор. наук, проф. Сергійчуку В. І. та д-ру фіз.-мат. наук, проф., голові НТШ Кушніру Р. М. за фундування двох чисел журналу.

Так само на приватному рівні вирішилося й питання перереєстрації журналу. Член редколегії, завідувач кафедри історичних дисциплін Маріупольського державного університету посприяв перереєстрації видавця журналу – Українського культурологічного центру в Маріуполі, тож «Схід» отримав формальне право залишатися українським журналом, а фактично й за духом він українським був завжди, від початку свого заснування.

Друга половина 2014–2018 рр. – важкі часи існування наукового журналу на умовах дистанційної роботи, оскільки і редакційний штат, і редколегія перебувають весь цей час у різних куточках України. Тож робочий процес за допомогою Інтернету – для редакції вже буденна справа.

Ще у 2013 році, намагаючись через «Схід» представити науковий доробок українських науковців світові, ми зайшли на

технологічну платформу «Наукова періодика України», створивши на ній сайт журналу й за допомогою її фахівців увійшовши до авторитетних наукометричних баз та бібліотек світу. Зокрема – Index Copernicus International S. A. (Польща), причому міжнародний рейтинг журналу підвищується: Standardized Valu за 2012 р. – 4.06; за 2013 р. – 4.47; за 2014 р. – 6.50; INDEX COPERNICUS VALUE (ICV) за 2014 р. – 64.29; за 2015 р. – 64,77; за 2016 р. – 70.8. Відтоді видавничий процес, пов'язаний з редакційним опрацюванням, публікацією та післяпублікаційною підтримкою статей, було максимально перенесено в інтернет, і це дуже допомагає нам зараз у роботі (сайт журналу на платформі OPEN JOURNAL SYSTEMS <http://skhid.com.ua/>).

Слід сказати, що за цей період жодної перерви у випусках журналу не було, номери завжди виходили вчасно, а редакційний портфель завжди був заповнений.

У 2014–2018 рр. підготовлено і випущено друком 22 номери журналу середнім обсягом 10–12 друк. аркушів кожен (110–130 сторінок формату А4, кегль 9).

З 2014 року й донині триває корегування тематики журналу згідно з поточним моментом, актуалізується роль «Сходу» як майданчика для дискусії, зокрема ми всіляко заохочуємо авторів публікувати аналітичні матеріали, присвячені конфлікту на Сході України та інструментам пропаганди, які використовуються в ході цієї гібридної війни.

З 2015 року, завдяки організаційним і фінансовим старанням редакційної колегії, а радше – її керівному ядру, всі статті журналу отримують унікальний ідентифікатор DOI, що дає ще більше можливостей доступу до публікацій журналу з будь-якої точки світу.

Ми постійно працюємо над наближенням до світових стандартів у описі джерел та подання наукового матеріалу, намагаємося збільшити кількість статей англійською мовою та залучати іноземних авторів.

У 2015 році журнал «Схід» було перереєстровано в МОН як фахове спеціалізоване видання з історії, філософії, економіки, історичних та філософських наук. Фактично поліпшилася якість рецензування статей, до роботи рецензентами ми залучаємо багато фахівців.

Попри всі можливості, які дає робота в Інтернет, відсут-

ність єдиної журнальної локації (якою колись була редакція у Донецьку) обмежує наукову комунікацію електронним листуванням, отже, ми не можемо вдаватися до організації на своїй базі якихось масштабніших наукових заходів чи обговорень. Якщо до 2014 року видавець журналу був доволі самостійним господарюючим суб'єктом, який, маючи спонсорські кошти на розвиток журналу, мав можливість виконувати інші видавничі проекти у межах статутної діяльності і тим самим утримувати редакційний штат, то сьогодні кожен з членів редакції повинен працювати деінде для отримання засобів на прожиття, а видання журналу стає таким собі хобі. Як довго так може тривати – поки що невідомо.

Донецький вісник Наукового товариства імені Шевченка, ISSN1728–9572. Серійне видання Донецького відділення НТШ. Виходить з 2001 року.

Метою видання Донецького вісника НТШ є створення нових можливостей для науковців у публікації їхніх праць українською мовою, зокрема у Південно-Східній Україні.

Ініціатива заснування – дійсного члена НТШ, д-ра техн. наук, професора Білецького В. С. Він же – редактор і відповідальний за випуск Вісника. Редактор окремих випусків з мовознавства – д-р філол. наук, професор, член-кореспондент НАН України Загітко Анатолій Панасович, літературознавства – д-р філол. наук, професор Просолова Віра Андріївна. Технічний редактор низки випусків Донецького вісника Наукового товариства імені Шевченка – Болоньова Людмила Миколаївна.

Томи 1–5 мають інтегральний зміст. Від тому 6 відбулася диференціація за окремими науками та галузями, зокрема, окремі томи складають серії: «Мовознавство», «Літературознавство», «Історія», «Філософія», «Науки про Землю», «Хімія», «Техніка, гірнична справа» тощо. Вісник повністю друкується в Інтернет за адресою <http://ruthenia.info>, окремі числа – за адресою <http://www.experts.in.ua/>.

За період 2001–2017 рр. вийшли у світ 44 томи Донецького вісника НТШ, зокрема у 2014–2018 рр. підготовлено і випущено друком 6 томів. У 2018 р. вийшов друком том 45 «Вісника», готується том 46.

Усі томи підготовлені, вичитані, зверстані волонтерами – донеччанами. Автура переважно – зі Східної України, Кубані. Є окремі матеріали з Воронежа і Львова.

Друк матеріалів «Вісників Донецького відділення НТШ» – за кошт членів Донецького відділення НТШ.

ФЕСТИВАЛЬ «ВІДЛУННЯ ДУШІ» ОБ'ЄДНАВ КРАЯН З УСІХ КУТОЧКІВ УКРАЇНИ

У рік відзначення 150-річчя Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка українці світу пригадують імена видатних просвітян, які своїм словом додавали учасникам визвольних змагань сили духу та життєдайної сили віри і любові.

Світочі одвічної «Просвіти» Іван Франко, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Борис Грінченко, Михайло Грушевський, Микола Чернявський, Дніпрова Чайка, Микола Куліш, Іван Челюк та інші українським словом єднали краян різних регіонів України.

Сучасні українські поети смаглявої Таврії, просвітяни, серед яких і наша землячка – поетеса Наталя Коломієць, наслідують своїми творами уславлених діячів «Просвіти», які впродовж усього свідомого життя працюють заради утвердження української мови в усіх галузях суспільства. Цього року Наталі Коломієць виповнилося би 55 років, вже чотири роки минуло відтоді, як перестало битися гаряче серце полум'яного борця за утвердження української державності, відомої української поетеси-піснярки Наталі Коломієць. Але вона і досі живе у віршованих рядках та піснях, подарованих народеві, вона живе у нашій пам'яті. Ми завжди будемо горді, що наша голопристанська земля народила таку талановиту жінку.

У вересні 2016 року у селищі Круглоозерка Голопристанського району розпочав свій поступ Відкритий благодійний фестиваль українського слова «Відлуння душі» пам'яті Наталі Коломієць, в якому взяли участь понад 300 обдарованих особистостей з Херсонської, Київської, Львівської та Миколаївської областей. Тож і цього року ювілеїв ми не могли стояти осторожно ушанування пам'яті видатної української поетеси Наталі Коломієць, на чій слова пісні вилунують із радіоприймачів у виконанні відомих співаків Раїси Кириченко, Надії Шестак, Алли Кудлай, Ярослава Борути, Павла Дворського, МаріАнни Гавриш, Миколи Свидюка, Наталії Лелеко, Харіса Ширінського, Віктора Гурби та інших.

Організаторами II-го відкритого конкурсу-фестивалю українського слова «Відлуння душі» пам'яті Наталі Коломієць є Голопристанська районна державна адміністрація, Голопристанська районна рада, Голопристанська міська рада, Херсонське обласне об'єднання Громадської організації «Всеукраїнське товариство

«Просвіта» ім. Тараса Шевченка». Генеральний партнер Фестивалю – Народний депутат України Федір Федорович Негой.

Партнери Фестивалю – депутат обласної ради Олександр Олександрович Синенко, НВП «5 елемент», СВК ім. Горького, Херсонська кондитерська фабрика, ТОВ «Група компаній «Теплотехніка» та Видавничий Центр «Просвіта», Голопристанський районний Будинок культури, Голопристанська міська бібліотека та Голопристанський міський Палац культури «Сузір'я». Інформаційні партнери фестивалю: Всеукраїнські тижневики: «Слово Просвіти» і «Культура і життя», обласні газети «Новий день» та «Херсонський вісник – new», Інтернет телеканал: «Український Південь» та обласні телеканали «ВТВ плюс», «Твій плюс» та філія ПАТ НСТУ Херсонська регіональна дирекція «Скіфія».

Цей рік збагатив фестиваль не лише кількісно, а й якісно. Якість виступів учасників фестивалю зросла надзвичайно. Також розширилась географія шанувальників творчості Наталі Коломієць. Вересень 2018 року об'єднав у коло шанувальників поезії нашої землячки дорослих і дітей з Херсонської, Львівської, Івано-Франківської та Київської областей. Понад 200 учасників цьогоорічного конкурсу-фестивалю змагалися за звання лауреата Фестивалю. У номінації «Поезія» серед читців віком від 6 до 10 років перше місце посіла вихованка Чулаківської дитячої школи мистецтв Олександра Тимошук, друге місце за наймолодшою учасницею змагань Катериною Войтик з Культурно-дозвіллевого центру «Надія» Геройської сільської ради. Гурток художнього слова «Малятко» Бехтерського сільського Будинку культури (ке-

рівник Таїсія Лисак) традиційно посів I місце серед гуртків і театральних студій. Вразив своїм виступом на конкурсі читців заступника голови журі в номінації «Поезія», званого українського режисера, Заслуженого діяча мистецтв України Олега Натяжного вихованець театрального відділення Чулаківської дитячої школи мистецтв (художній керівник Світлана Киселюк), юне обдарування Чулаківської ОТГ одинадцятирічний Максим Ошурко. Йому звучали оплески у залі, йому й заслужене I місце у II віковій категорії. Серед читців від 16 до 18 років традиційно перемогла талановита декламаторка віршів, учениця Голопристанської гімназії Тетяна Корж. Серед читців від 19 років найбільш переконливим декламатором визнано гостя з Коломиї Івано-Франківської області, просвітянина Івана Липчука. Він виборов Перше місце, тож він представив читців на Гала-концерті Фестивалю. Довела до сліз присутніх декламаторка віршів «УБД» та «Молитва за сина», херсонка Олена Лавренко-Некраткова і посіла друге місце, а третє виборола Олена Рибальченко з Нової Збур'ївки.

У номінації «Поезія» члени журі поетеса зі Львова Леся Гук та заслужений діяч мистецтв України, поет Валерій Кулик відзначили щирість і неймовірно емоційну літературно-образну систему творів поетеси Галини Добровольської із смт Новотроїцьке. Саме її авторський вірш «Виткана з любові», присвячений Наталі Коломієць, посів серед поезій, представлених на конкурс, перше місце. Саме Вона отримала право представляти поетів на Гала-концерті Фестивалю. Друге місце вибороли поетеса з Нової Каховки Марія Єщенко та поетеса з Херсону Зоя Щербініна,

а третє – вибороли поетеса із села Зелений Під Каховського району Катерина Марчук та поетеса з Олешок Поліна Овраменко.

У номінації «Вокальне мистецтво», де виносили вердикт знані співаки, народні артисти України Наталія Лелеко та Харіс Ширінський, а також переможець Першого Відкритого благодійного конкурсу-фестивалю українського слова «Відлуння душі» 2016 року, телережисер Антон Коломієць, наймолодша учасниця конкурсу, солістка Чорноморського сільського Будинку культури Марина Конобрицька посіла почесне Друге місце. У Другій віковій категорії перше місце традиційно за талановитою співачкою з Нової Збур'ївки, студенткою Херсонського музичного училища Олександрою Фендик, друге місце виборола вихованка Голопристанського районного Будинку культури, представниця с. Стара Збур'ївка Голопристанського району Ельвіра Ротонос, а третє за представницею Геройської сільської ради Іриною Танською. Серед вокалістів від 16 до 18 років Перше місце здобув студент Херсонського музичного училища Богдан Палій, а друге посіла чарівна представниця Івано-Франківщини Віталія Білуник. Серед дитячих вокальних ансамблів традиційне перше місце та виступ на Гала-концерті вибороли учасники дитячого вокального ансамблю «Мрія» Центру культурного дозвілля «Надія» Геройської сільської ради. Серед хорів та ансамблів, учасники яких мають вік понад 19 років, перше місце вибороли учасники Народного аматорського ансамблю народної пісні «Збур'ївчанка» Новозбур'ївського сільського Будинку культури, друге місце посів гурт «Калина» Райського сільського Будинку культури Новокаховської міської ради, а третє – Народний хор народної пісні «Дніпровські передзвони» Херсонського обласного Палацу культури. Серед ансамблів малих вокальних форм перше місце вибороли тріо «Натхнення» Старозбур'ївської дитячої музичної школи та тріо у складі Людмили Бардачової, Ірини Коломієць та Оксани Андрієць з Круглоозерського сільського Будинку культури. Друге місце посів дует у складі Наталії Нечепурук та Олександра Недовізія із села Сонячне Херсонської міської ради, а почесне третє – дует Клавдії Колесник та Галини Ковальчук з міста Гола Пристань. Серед вокалістів, старших за 19 років, найкращою компетентне журі визнало гостю зі Львова Іванку Мудрик, друге місце за голо-

пристанцем Сергієм Хоменком, а третє виборов представник Івано-Франківщини, просвітянин Назарій Петрунів.

У переповненій залі Голопристанського районного Будинку культури глядачі мали змогу почути спогади та слова шани на адресу української поетеси, нашої землячки Наталії Анатоліївни Коломієць з виступів голови Голопристанської районної державної адміністрації Тетяни Василівни Гасаненко, заступника голови Голопристанської районної ради Івана Кириловича Басараба та першого заступника Голопристанського міського голови Гея Віталія Миколайовича. Окрім переможців Фестивалю, на Гала-концерті виступали відомі українські співаки МаріАнна Гавриш та Ольга Рзяніна (Київ), Руслана Денега (Івано-Франківськ) та Іванка Мудрик (Львів), Народний аматорський дитячий ансамбль бандуристів «Тавричанка» (художній керівник – заслужений працівник культури України Оксана Макаренко) Таврійської дитячої музичної школи (директор – заслужений працівник культури України Олена Дворецька) та переможець Першого відкритого благодійного конкурсу-фестивалю українського слова «Відлуння душі» пам'яті Наталі Коломієць, знаний телережисер Антон Коломієць. Справжній фурор викликав виступ на початку Гала-концерту Мега-зірки української естради, Народної артистки України Надії Шестак. Пісні у виконанні знаної на п'яти континентах співачки полонили глядачів, вони викликали щирі сльози співчуття, радість і гордість за синів та дочок нееньки України. Тож вдячні голопристанці квітами та неспинними аплодисментами супроводжували виступ довгоочікуваної гості з Києва. Тож від вдячних організаторів дійства кубок Фестивалю вручив Надії Шестак його директор, поет Олег Олексюк.

Віriamo, що третій Фестиваль відбудеться неодмінно. І ще більше людей доброї волі долучаться до організації величного свята українського слова, і ще більше знаних в Україні і за рубежом співаків та ансамблів долучаться до числа учасників Гала-концерту Фестивалю. Будьмо разом! Шануймо свої самоцвіти!!!

Олег ОЛЕКСЮК,
голова Правління Херсонського
обласного об'єднання
Громадської організації «Всеукраїнське
товариство «Просвіта» імені Тараса
Шевченка», поет, член НСПУ та НСЖУ,
директор Фестивалю

ПОЕЗІЯ У ПРОЗІ ЯК ОДИН ІЗ ЖАНРОВИХ ПРІОРИТЕТІВ ПИСЬМЕННИКА БОРИСА ГУМЕНЮКА

Вірш прозою – актуальна форма сучасної української поезії. Проте не кожен шмат тексту, що його автор позиціонує як поезію, можна назвати поезією у прозі.

Метою статті є дослідження своєрідності форми вірша прозою на прикладі твору Бориса Гуменюка «Соняшник».

ВІРШ ПРОЗОЮ ЯК ЖАНР

Як зазначають автори літературознавчого словника-довідника, «Вірш прозою, або Поезія у прозі – короткий ліричний твір настроєвого характеру, наближений за формою тексту до прози і водночас за мелодикою, підвищеною емоційністю та ліричним сюжетом, навіть із фрагментами спорадичного римування – до поезії». Будучи межовим жанром, вірш прозою, на відміну від власне вірша, спирається на чергування довгих і коротких відтинків ритмізованого тексту, тяжіє до фонетичної упорядкованості й регулятивності мовлення, до «етюдності» чи філософської медитації тощо.

Вірш прозою започатковано як фольклорний і біблійний жанр. До оригінального вірша прозою вперше звернувся Алоїзіус Бертран (збірка «Нічний Гаспар», посмертне видання 1842 року). Згодом цей жанр, ще від Шарля Бодлера («Малі поезії у прозі», 1869), Артюра Рембо, Івана Тургенева, привертая увагу багатьох письменників, передовсім модерністів, спрямованих на пошуки трансцендентної сутності буття. Великий вплив на модерністів/символістів/сюрреалістів мала збірка поезії в прозі Лотреамона «Пісні Мальдорора», опублікована 1869 року.

Серед українських письменників до цього жанру зверталися М. Коцюбинський, В. Стефаник, О. Кобилянська, Ірина Вільде, Є. Гуцало та інші. З'явилися навіть варіанти назв жанру вірша прозою: осяяння, акварелі, етюди, шкідці, міні-есе тощо.

Протягом тривалого періоду в українському радянському літературознавстві поезія в прозі залишалася недослідженою, що було зумовлено трактуванням цього жанру як явища літератури декадансу. На сучасному етапі є ознаки критичного дискурсу щодо жанру, який на зламі XIX–XX ст. був провісником модернізму. Принагідно цю тему в ракурсі стилізованих новацій розглядали Г. Вервес, О. Гнідан, С. Григоровська, І. Денисюк, О. Івасюк, О. Кривуляк, Ю. Кузнецов, С. Павличко, А. Підпалій, М. Хороб, Н. Шумило. Окреме дослідження цій темі «Типологія жанру поезії в прозі (французька та українська літератури кінця XIX – поч. XX ст.)» присвятила О. Бігун, яка, зокрема, зазначає: «Жанр

поезії в прозі – це полівекторна динамічна форма з великими структурними можливостями щодо художнього синтезу, яка утверджується в європейському модерному просторі кінця XIX – поч. XX ст. і в тогочасній українській літературі. Поезії в прозі зазвичай мають малий обсяг і відзначені рефлексивно-медитативною ліричністю, що характеризується експресивністю семантичних зображально-виражальних засобів та сентиментальним пафосом. Номінативна дуальність жанру корелює із загальною композицією мініатюри, яка відзначається фрагментарністю, відсутністю оповідної нарративної манери. Інтонаційно-синтаксичний устрій організовує особливу мелодію, що експонує підвищену чутливість, спричинену суб'єктивними рефлексіями. Двопланова концепція структури жанру будується за формулою: асоціація-символ. Ритмомелодика поезії у прозі виражена різноманітними синтаксичними засобами».

Про жанр поезії у прозі писали і дослідники світової літератури на межі XIX–XX століть Д. Наливайко, Г. Косиков, В. Толмачов, Л. Пушина та інші.

Серед провідних ознак віршів прозою науковці виокремлюють такі:

- це завжди прозовий текст, що не поділяється на строфи;
- невеликий обсяг/мініатюрність форми;
- ретельний добір найдоцільніших слів;
- актуальність тематики;
- наявність драматичної чи трагічної події як приводу до написання твору;
- безсюжетність;
- суб'єктивність як спосіб переживання реальних подій;
- емоційність;
- експресивність;
- концентрованість і напруженість тексту;
- ритмічна організація тексту;
- притчево-узагальнений зміст тексту;
- ліро-епічний, драматичний характер твору;
- поетичний спосіб сприймання світу;
- використання питальних/окличних речень як риторичних фігур;
- активне використання метафор, символів, алегорій;
- застосування синтаксичних повторів; паралелізмів, що створюють іноді рефрени; кільцевої композиції, анафори;
- мелодійність тексту, що створюється не римою, а використанням алітерацій, асонансів; використанням лексичних і граматичних повторів тощо.

Певним зразком поезії у прозі може бути текст Артюра Рембо

Борис ГУМЕНЮК

«Двадцять років» (зі збірки «Осяяння», цикл «Юність»): «У вигнанні повчальні голоси... Гірко вгамована фізична наївність... Адажіо. О, нескінченний егоїзм підлітка, старанність оптимізму: як світ був наповнений квітами того літа! Зовнішності і форми, що вмирають... Хор, аби заспокоїти неспроможність і відсутність! Хор скляних нічних мелодій... Справді, нерви таки незабаром не витримають. (Переклад Ю. Покальчука).

Тут бачимо, якщо спиратися на В. Толмачова, «специфічне промовляння» філософського осмислення поетом певного етапу юності, «курс, переважно біографічний». А також експресивність («...нерви таки незабаром не витримають»), емоційність (використання окличних речень, вигуків (о, як!), образність («Адажіо»), лексичні повтори («хор»), певний ритм коротких речень, синтаксичні повтори («У вигнанні повчальні голоси... Гірко вгамована фізична наївність...») тощо.

ПРО КНИГУ БОРИСА ГУМЕНЮКА «БЛОКПОСТ»

Книга Б. Гуменюка «Блокпост» (2016) має цілісну структуру за темою, провідним пафосом, проблематикою, ідеєю, але жанрово-стильова палітра твору доволі строката. Нова книга Б. Гуменюка, де йдеться про реальні події в Україні часів Майдану та війни, містить поезію, художні прозові тексти, «живу літературу» (публіцистику) і є своєрідним документом епохи. Як твердить сам Б. Гуменюк: «Я не знаю, який там із мене вояка, скоріш за все – «так собі», але свій суб'єктивний кут погляду на війну намагаюся тримати всіма доступними мені засобами. Сподіваюся, колись із таких суб'єктивних картинок складеться одна правдива мозаїка».

Оскільки більшість текстів, уміщених у книзі, з'явилися спершу у Facebook – як публіцистичні нотатки, художня проза чи вірші – у її

дизайні збережено формат стрічки новин Facebook.

Очевидно, ця книга належить до літератури нон-фікшн (англ. Non-fiction) – особливого літературного жанру, де сюжетна лінія вибудовується винятково на реальних подіях з епізодичними вкрапленнями художнього вимислу, тому що вона засвідчує реальні події, є еkleктичною за жанровою формою текстів (автобіографічні деталі, публіцистика, верлібр, вірші прозою, новели, образки, репліки тощо), але єдиною за темою, змістом, пафосом, формою нарративу, світоглядом автора.

Наприклад, пост від 7 лютого 2014 року, де автор відверто й емоційно реагує на події на Майдані: «Друзі, я страшенно люблю поезію. І музику я теж люблю, можу вас запевнити. Але нині настали такі часи, що волю чути лише одну музику – коли від удару палиці тріскається беркутівський шолом. Ось така проза життя, друзі».

У пості від 17 лютого 2014 року Б. Гуменюк передає нерозстання напруги на Майдані через використання наскрізного образу діда Миколи, «мого сусіди», й актуальний публіцистичний текст набирає художності: «У країні є дві проблеми, – каже дід Микола, мій сусіда, – юристи і приватна власність. (Юристи в діда дуже специфічне поняття). Ці речі пов'язані і, по суті, священні в своїй недоторканності... Тож ми повинні негайно розпочати люстрацію... Для ефективної люстрації можна використовувати палиці, арматурні прутти, коктейлі Молотова, сокири, ножі, мисливська рушниця, автомати Калашникова і звичайну цеглу... Ось такі у нас діди!».

І тільки 1 березня 2014 року, після розстрілу Небесної сотні, серед емоцій, риторичних питань, пауз, фіксації подій на Майдані, в Україні загалом, публіцистики і жорстких висловлювань, з'являється проблиск поезії. Ті самі події і та сама брутальна лексика раптом лягають у рядок верлібру:

КОЛИ БОГ ХОЧЕ...

Коли Бог хоче покарати людину, він забирає у неї розум.

А що робить Бог, коли хоче покарати цілий народ?

Московський карлик геть злетів з катушок.

Ця війна – жорстока і кривава – закінчиться в Москві.

Росія перестане існувати як держава,

А населення Криму і Донбасу зменшиться наполовину.

І не кажіть потім, що вас не попереджали...

Тобто, алгоритм книги укладається відповідно до органічної реакції українця, патріота і письменника на неймовірні події в Україні XXI століття. Саме це й визначає своєрідність нарративу твору.

Як твердить сам автор, він свідомо уникав літературщини, акторства, бо тему Майдану і війни не можна імітувати. Її треба просто фіксувати,десь додаючи певної художньої і жанрової форми, але короткої. Бо стан війни не налаштовує на розлогий формат. Тут треба встигнути розпочати і завершити текст, поки живий...

Варто зазначити, що книгу Б. Гуменюка «Блокпост» треба ставити на одну полицю з проектом О. Забужко «Літопис самовидців: Дев'ять місяців українського спротиву» (2014). У «Літописі...» є об'єктивна реалістична багатоголоса картина Майдану 2013–2014 років від його учасників, а у «Блокпості» (2016) є суб'єктивна реалістична картина історичних подій 2014–2015 років в Україні від середнього учасника подій на Майдані, війни, добровольця і письменника Бориса Гуменюка. Надзавдання свого твору письменник визначив так: «Треба, щоб новітній образ українця-воїна сакралізувала сучасна література, це завдання наших сучасних авторів – написати правдиву історію і не дати змоги комусь знову написати нашу історію замість нас».

ПОЕЗІЯ У ПРОЗІ БОРИСА ГУМЕНЮКА «СОНЯХИ»

Тема вірша означена в його назві – «Соняхи». Спершу цей образ видається банальним, бо соняшник як символ усього українського вітчизняні автори всіх рівнів затягали до рівня лубка. Проте Борисові Гуменюку вдається вдихнути в цей типовий образ своє гірко-оригінальне бачення і головний проблемно-тематичний зміст твору втілити саме на цьому рівні тексту.

У спосіб висхідного розгортання засобу градації образ соняха у творі поступово підсилює своє смислове та емоційно-експресивне значення. Адже цей сонях ріс і квітнув в умовах війни:

«Минулого року на цьому полі ріс соняшник. Ми не знаємо, хто орав, сів цю ниву. Нас тут не було

весною. Весною ще не було війни. Війна прийшла згодом. Ми прийшли згодом. Разом із війною. Слідом за війною. Солдати завжди додаються до війни. То вже потім війна нас мінусує. Це вже згодом. Ми застали війну і поле. Такою. Таким...»

І солдати «ціле літо... ходили по цьому полю, повзали, прочісували, ховалися поміж, маскувалися соняхами, прикидалися соняхами, проскакували на бетеерах, ставили міни, розтяжки, прострілювали...». Сонях, що набрав силу з землі та сонячного тепла, викохував свої зернята, під час війни позбувся своєї органічної функції, – став звичайною «зельонкою».

Під час бою «соняхи гинули як солдати, їм не було куди сховатися у чистому полі, у них не було саперних лопаток, щоб окопатися, ті, яким щастило вціліти після обстрілу, опускали голови додолу, щоб не дивитися на загиблих товаришів». Подібно до людей, які воювали, окопувалися, гинули, сумували за загиблими воїнами – сонях мимоволі став солдатом.

Обпалені вибухами і полум'ям, «соняхи навчилися повертати голови не у бік сонця, що природно, а туди, де гримить, туди, де горить». За умов пекельних боїв сонях обертає голівку не за сонцем, – він дивиться туди, де палає війна. Сонях тепер має інші орієнтири.

Восени ніхто не збирав насіння цих соняхів, «вони почорніли, наче з горя, і осипалися додолу чорними слізьми». Але тих «чорних сліз, які вони наплакали, не хотіли ні птахи, ні ховрахи». Зернята, опалені війною, не до смаку ані людині, ані птахові. Соняхи змінили свій смак.

Узимку те поле постійно перерювалося гусеницями танків. Проте з-під утрамбовано-понівеченої землі навесні соняхи знову проросли. «Війна бере своє. Життя – своє».

Але це вже інші соняшники. На рівні антитези Б. Гуменюк на прикладі образу соняшника показує, як укотре, під час війни вихолостується, ні, не тільки поле соняшників – вихолостується, проріджується, вироджується, змінюється, втрачає свою силу і потенціал український народ. На прикладі цього страшного епізоду в історії одного народу Борис Гуменюк ще раз промовисто-образно увиразнює негуманну сутність війни загалом: «...цьогорічні соняхи вродилися якісь декоративні. Такі жінкам дарують. Чи відносять на могили. Солдатам. Не такі повнотілі, як торік».

Чи то земля виснажилася не від соняхів, а від другого року війни?..

Стоять соняхи, наче не на власних ногах, не на власній землі, а на протезах, стоять – красиво, крутять голівками, наче діти-дауні у бік кожного вибуху».

Ця антитеза увиразнюється об'ємом посіченого, обпаленого старого соняха, що не впав, а з останніх сил підпирає молоде стебло незміцнілого солдата, – неначе дух цілих поколінь загиблих за Україну намагається підтримати

молоде покоління борців у цьому нерівному бою. «Коли підійти ближче і роздивитися, то можна помітити, що поряд з кожним молодим соняхом досі стоїть старий, торішний, обезголовлений, посічений осколками, попалений, як тінь. Поряд із живим стоїть мертвий, підпирає його, дає йому опору, прикриває його своїм тілом, якого, коли дивитися здалеку, спершу навіть не видно. Але він – є, він – стоїть. У цьому соняхи схожі на солдатів. Вони подібні до нас. Вони майже як ми...»

Риторичне запитання, що завершує текст, звучить як означення гірко-трагічної перспективи: «...І це за два роки. А що буде з соняхами на третій, на четвертий рік?»

І це одвічне питання – звернення і до українців, і до їхніх ворогів, і до людства загалом: які сенси має війна? Кому вона потрібна? Навіщо війна?..

Отже, у вірші прозою «Соняхи» Б. Гуменюк кризь український досвід війни у ХХІ столітті нагадує людству про антигуманну сутність війни загалом. Образ соняха, що набуває у творі інших функцій, небанальних сенсів і скаліченої сутності («діти-дауні») – це образ-символ деградації людства, яке, сягнувши висот цивілізації і технологій, на духовному рівні це залишається агресивним, примітивним, первісним, таким, що рухається до самознищення...

Традиційної подієвої фабули тут немає, сюжет розгортається як драматичний розвиток образу соняшника.

Обсяг тексту невеликий – 417 слів. Умовно можна виділити 7 абзаців / смислових текстових блоків: 4 про соняхи першого року, 1 – як межа між цими світами («Потім цілу зиму поле перерювали танки гусеницями. То їхні, то наші. А весною соняхи знову проросли. Війна бере своє. Життя – своє»), і 2 абзаци – кількісно менший обсяг тексту – про переродження соняха в умовах війни. Такий зламаний композиційний ритм увиразнює головну думку твору.

Біографічно-суб'єктивний, історично актуальний привід для написання твору: Борис Гуменюк – учасник подій на Майдані, доброволець у зоні АТО, патріот. Власний досвід автора стає підґрунтям для створення філософської притчі про соняхи як образ-символ знищення природної сутності життя в умовах війни.

Емоція твору стримана, прихована. Інтонація речитативу налаштовує, попри відбиття трагічних подій, на журливий роздум, а не на афект, не на розрив серця. Від тексту віє епічним спокоєм Воїна, який давно усвідомив безглуздя війни, але в умовах нових випробувань не зміг бути осторонь.

Ритмічна організація тексту забезпечується декількома засобами, насамперед варіантами повторів. Усі повтори створюють своєрідну мелодію твору, що сприймається як образно-поетичне осмислення теми війни.

Образний світ тексту скупий – війна не спонукає до вишуканих художніх засобів: «сонях» – провідний художній образ-символ; «зельонка» – армійський жаргон, термін із солдатської лексики на означення території, покритої кущами/деревами/високою травою/соняхами; «в полі соняхів теж може ховатися смерть», «соняхи виливали на землю свої сухі сльози» – олюднення; «соняхи гинули як солдати», «стоїть, як тінь», «стоять, наче на протезах» – порівняння; «сухі сльози», «чорні сльози», «соняхи декоративні» – епітети; соняхи, «наче діти-дауні» – порівняння, яке набирає значення образу-символу понівеченої, скаліченої органічної природи соняха – ЖИТТЯ – в умовах війни.

Отже, за змістовими та формальними ознаками текст Бориса Гуменюка «Соняхи» можна вважати поезією у прозі. Так само, як і інші твори з книги «Блокпост», наприклад: «І небу незатишно», «Медитація», «Де немає живих», «По кому каркає ворон», «Ритуал Майстра», «Ще ніколи так він не мав їй та ін».

Отже, у книзі «Блокпост» Б. Гуменюк торкається надзвичайно болісної та актуальної для українців теми – теми народного протесту на Майдані і війни з Росією.

Жанри вірша прозою і верлібр, на переконання Б. Гуменюка, є найбільш органічними для зображення теми війни.

В осмисленні подій Майдану/війни автор у віршах прозою передає свої суб'єктивні враження як учасника подій, патріота; водночас прописує ці процеси в загально-історичному контексті боротьби українців за незалежність. Письменник відчуває крутообіг історії людства загалом і усвідомлює ці трагічні події як черговий кривавий епізод протистояння загарбницькій агресії однієї держави та природного права на свободу іншої держави. Найбільшу гіркоту викликає те, що ця війна відбувається не за часів середньовіччя, а у ХХІ ст., за часів демократії, цивілізаційних здобутків, широких можливостей комунікації та водночас спільного для багатьох народів Європи досвіду кривавих війн.

Тональність цих художніх текстів – епічний журливий спокій – так само є чесним і органічним баченням війни автором у її глибинному вимірі.

Б. Гуменюк надає органічній формі своєму наративу: цей текст є своєрідною художньо-документальною книгою, так званою літературою нон-фікшн. Сучасна література тяжіє до двох полюсів – нон-фікшн і фентезі – відвертої правди та відвертої вигадки. Цю тенденцію письменник відчув і обрав свій стиль викладу.

Борисові Гуменюку вдається створити свій, новий, неповторний образ світу, що є втіленням діалектичного зв'язку між закономірно-загальним та індивідуально-особливим.

Ніна ГОЛОВЧЕНКО,
кандидат педагогічних наук, доцент

#ETHNO_FASHION_BY_POTLOVA

Знайомтеся: #ETHNO_FASHION_by_POTLOVA – унікальний масштабний проект етнічного одягу, який започатковано 2016 року. Його автором є Катерина Потлова – дизайнерка прикрас та аксесуарів, декоратор, стиліст й іміджмейкер. Вона створює виняткові фотопроекти всьукраїнського масштабу.

У цьому проекті вже взяли участь зірки українського шоу-бізнесу, культури і мистецтва, політики, спортсменки, які є гордістю України і просто унікальні жінки, які втілили свою сутність

ше 1000 ексклюзивних надихаючих фотографій.

Кожна фоторобота звеличує красу і гармонію жіночого начала, духовність, чистоту, нескінченну і незбагненну мудрість українських жінок! Саме такі жінки, органічні і самобутні, стояли і стоять біля витоків вільної і сильної сучасної України!

Основна мета проекту #ETHNO_FASHION_by_POTLOVA – популяризація етно-костюму, як вираз патріотизму і самобутності, відображення етнічних коренів, історичних витоків і неповторних

в образах, покликаних підкреслити самобутність, внутрішню силу і безмежну красу кожної з них.

Основна мета проекту #ETHNO_FASHION_by_POTLOVA – оспівування сучасної самобутньої української жінки, берегині традицій, яка стоїть на варті добра і світла, несе в собі пам'ять і мудрість поколінь, випромінюючи щирість, жіночність, ніжність і одночасно невловиму силу духу, непорушну волю і внутрішню свободу.

З березня 2016 року команда професіоналів #Potlova_CD_GROUP невпинно працює над реалізацією проекту #ETHNO_FASHION_by_POTLOVA.

Протягом цього часу вдалося створити понад 140 унікальних, неповторних образів і зняти біль-

традицій різних народностей, які населяють сучасну Україну. Адже ми такі різні і багатогранні, унікальні та кожен по-своєму виняткові, що знайшло відображення в національному костюмі, який водночас посів значне місце серед купи сучасного одягу і завоював симпатії всього світу.

Це проект без часових рамок і територіальних кордонів, де головною героїнею є сучасна самобутня українська жінка – така, якою вона виглядає сьогодні, але у той же час берегиня традицій, що несе в собі пам'ять і мудрість поколінь. Вона щира і вірна, тендітна та ніжна, але водночас вражає силою духу, непохитною волею і внутрішньою свободою. Ця сучасна українська жінка здатна силою своєї віри і любові захистити себе, свою родину та весь свій рід!

Незадовго до початку нового кіносеzonу координатор національних та міжнародних проектів КП «Київкінофільм», експерт Українського культурного фонду Олена Бабій зупинилась на підсумках попереднього сезону і розповіла про деякі сюрпризи, що очікують на глядачів восени.

– Пані Олено, які здобутки, на Вашу думку, мають посприяти новим?

– Як Ви знаєте, КП «Київкінофільм» – це мережа комунальних кінотеатрів, які демонструють українські та зарубіжні фільми. Але, що дуже важливо, – ми також залучені до великих проектів міського та національного значення, співпрацюємо буквально з усіма міжнародними кінофестивалями, які відбуваються у столиці, і самі є організаторами та ініціаторами різноманітних мистецьких акцій.

Активну міжнародну проектну діяльність ми започаткували торік Днями українського кіно в Ризі, потім продовжили її Днями українського кіно в Софії. І дуже приємно, що цього року у квітні наш проект отримав дружню відповідь, – наші колеги і партнери з Латвії запропонували «Київкінофільмові» провести Дні латвійського кіно в Києві. Ці Дні успішно пройшли в кінотеатрі «Ліра», який більше спеціалізується на українському та фестивальному кіно, чим і подобається поціновувачам кіномистецтва. Цього року ми організувати там фестиваль «Дні Франкофонії». Ми влаштуємо в «Лірі» й окремі заходи, зокрема Тиждень українського кіно на підтримку Олега Сенцова. Це акції, які є нашими авторськими, цікавими, унікальними, це непересічні проекти, яких Ви не зустринете в інших кінотеатрах. Тож ми доволі успішно завершили сезон.

Нас регулярно запрошують на кіноринки, презентації, різноманітні заходи, влаштовані кінопрокатними установами. У липні відбулася презентація проектів компанії В&Н. Майже одразу після цього відбувся Одеський кіноринок, де також були присутні представники «Київкінофільму».

Олена БАБІЙ

– Підґрунтя для розвитку нових паростків є. Тож чим збираєтеся подивувати?

– З осені в нас знову заплановано активний період: реалізація декількох міжнародних і національних проектів. Ми запланували Дні українського кіно у Кракові, Вільнюсі та Софії. Плануємо новий український проект – фестиваль фільмів про Київ та киян... Поки що робоча його назва «Київ... із кінематографом у серці». Він відбудеться у листопаді (сподіваємося, що нам нічого не завадить) і приурочений до дати звільнення Києва у Другій світовій війні – саме цього року відзначаємо ювілей. І це буде немов наш уклін місту й засвідчення поваги, тому що ми – комунальні кінотеатри і частина Київської міської адміністрації, тобто все, що пов'язане з Києвом, його історією та культурою – важливе для нас.

– Це події. А чи простежуються нові тенденції розвитку мережі?

– Дуже приємно, що наші кінотеатри стають дедалі популярнішими не лише серед глядачів, а й серед дистриб'юторів та організаторів кінопрокату. У наших залах

відбувається дедалі більше так званих народних прем'єр вітчизняних фільмів: ми очікуємо зараз на цілу низку нових українських фільмів. Прем'єри деяких з них запланували в кінотеатрі «Київська Русь». Тішить, що поступово цей зал перетворюється саме на кінотеатр народних прем'єр. У нас триває робота над поліпшенням внутрішнього і зовнішнього обладнання кінотеатрів, здійснюються ремонти, зокрема капітальні. Ми закуповуємо нову апаратуру і розвиваємо нашу мережу. Але все це відбувається поступово, оскільки є певні бюрократичні моменти: необхідно готувати документи, проводити тендери тощо. Але можу сказати, що у найближчі два роки нам буде чим здивувати киян.

– Вдається виживати самотужки, чи, можливо, кінотеатрам потрібна якась підтримка?

– Комунальним кінотеатрам, звісно, потрібна матеріальна під-

тримка, «Київська Русь» – найбільший зал у Києві, там понад тисячу місць. А є кінотеатри з камерними залами, по два десятки місць, і, зрозуміло, що зовсім по-різному їх можна використовувати. У кінотеатрах нашої мережі можна проводити і великий концерт чи відкриття фестивалю, і затишні зустрічі з письменниками чи науковцями.

– Можете вже якісь проанонсувати?

– Думаю, зробимо в наших кінотеатрах зустрічі з членами української арктичної експедиції, з показом відеоматеріалів та фільмів, присвячених цій темі. Мені здається, що це цікаво багатьом, тому що, по-перше, це зустріч із науковцями, які працюють як, наприклад, пінгвінологи, тобто представники дуже рідкісних, унікальних спеціальностей. Гадаю, це буде цікаво і молодому поколінню, і старшому, адже такі

Лариса ЗУБЕНКО – перший заступник директора КП «Київкінофільм» та кінематографісти Ніна ІЛЬІНА, режисер Яніс СТРЕЙЧ, координатор Днів латвійського кіно Валтер КАГАЙНІС, Людмила СЕРЕБРЕНІКОВА

заходи значно розширюють світобачення, допомагають дізнатися про щось нове.

– Розкажіть про перспективи партнерської діяльності, що зазвичай є рушієм прогресу.

– Ми активно шукаємо партнерів, яким можемо запропонувати наші площі – у рамках культурно-мистецьких заходів можна долу-

тримка, яка нам надається, але також нам дуже важлива підтримка громадськості, тому що в нашій мережі десять кінотеатрів працюють, а частина тих, що у стані реконструкції, заморожені. Частина з них буде відновлюватися, частина – ні, бо це неможливо. Будуть і такі проекти, де будуватиметься цілком нове приміщення. Я вважаю, що для багатомільйонного Києва десять кінотеатрів – надто мало. Але ми намагаємося щось робити, щоб із кожним роком їх ставало більше, а в тих, які є – максимум покращити умови для наших відвідувачів. Думаю, нам це вдається.

– До речі, про соціальний захист відвідувачів... Як Ви його здійснюєте?

– Як відомо, вартість квитків у нашій мережі значно нижча, ніж у комерційних закладах культури. У нас працює гнучка система знижок, окрім того, є багато програм, спрямованих на дитячу та старшого віку аудиторію.

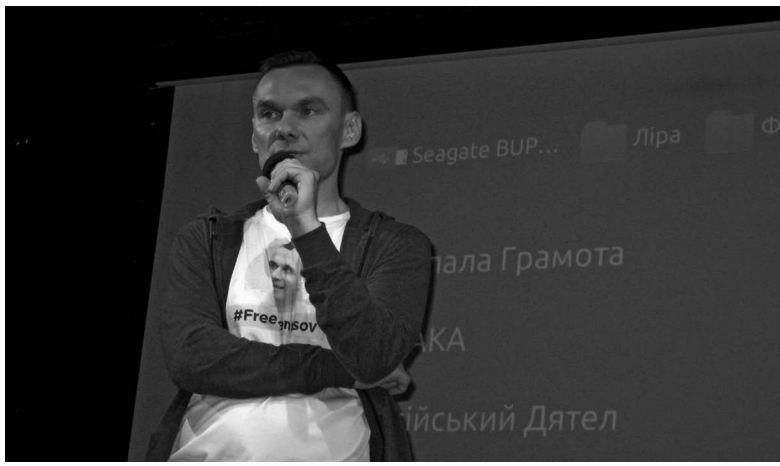
У нас кінотеатри дуже різні – є маленькі, є з великими залами.

Організатори Днів латвійського кіно Лариса ЗУБЕНКО – перший заступник директора КП «Київкінофільм» і Олена БАБІЙ

читися до співпраці в різних варіантах. Думаю, найближчим часом нам вдасться розвинути і закріпити співпрацю з туристичними організаціями.

Ми вже спілкувалися з Польською Туристичною Організацією і з новоствореною українською. Я, взагалі, вважаю, що такі проекти, як Дні українського кіно, що відбулися у Польщі, Литві, Латвії, Болгарії, зацікавлять потенційних туристів. Адже, якщо люди приходять на фестиваль національного кіно, певно, вони цікавляться цією країною. І я гадаю, що кіно допоможе запросити до України більше гостей. Люди, які побачать і відчують українське кіно, захочуть краще пізнати нашу країну, приїхати сюди, побачити те, що бачили на екрані. Тож це – дуже важлива функція державного масштабу, це сприятиме співпраці також і в туристичній галузі. Тож до нових зустрічей у кіно...

Спілкувалася Світлана СОКОЛОВА
Фото надані Оленою БАБІЙ

Аскольд Куров, режисер фільму «Процес» про справу Сенцова, розповідає про відвідання Олега у колонії

Олена БАБІЙ та Римма ЗЮБІНА

ХЕРСОНСЬКИЙ АКТОР ЗАКЛИКАВ НЕ ЕКСПЛУАТУВАТИ РОЗУМОВО-ВІДСТАЛИХ ЛЮДЕЙ

Актор Херсонського театру Віталій Пронько – це феномен і приклад для багатьох. Адже хлопець, що не має суто професійної акторської освіти, а натомість є людиною з обмеженими можливостями – приклад для тих людей, що бояться мріяти...

Історія така, що колись Віталіка покинула напризволяще мама. Хлопчик, що мав серйозну хворобу, пов'язану з хребтом, мало не загинув. Потім Віталік потрапив до школи-інтернату, де він навчався і завжди мріяв бути актором. Так і минали рік за роком, хлопець пішов навчатися до технікуму, потім до Херсонського державного університету і врешті фортуна до нього повернулася обличчям – його запросили на роль у виставі «Каліка з острова Інішмаан», де він мав зіграти Каліку Біллі.

Як не було важко хлопцеві без професійної освіти і з обмеженими можливостями – він мужньо долав усі труднощі, бо його вела світла мрія, яка, на щастя, здійснилася. Віталій Пронько став актором Херсонського обласного академічного театру ім. Миколи Куліша. Далі пішли ролі в «Лісо-

вій пісні», де він зіграв Потерча, потім роль Жида у виставі «За двома зайцями» (режисер Сергій Павлюк), а також отримав роль Троля у казці «Фея у царстві тролів» (режисер Ірина Корольова). Далі у хлопця з'явилися ще дві ролі у прем'єрних виставах, які незабаром з'являться в репертуарі – це «Кайдаш Sons» (режисер Сергій Павлюк) та «Лавина» (режисер Лінас Зайкаучкас). Нині хлопець, який вперто йде до своєї мети, вийшов на зовсім новий рівень акторської майстерності – зіграв у мововиставі «Vitalius» за п'єсою «Півник з Букваря» Андруса Ківряха.

Історія про розумово-відсталу людину, яку нахабно використовують у своїх цілях інші люди – це соціально гостра тема, яка не може не хвилювати. Прем'єра цієї вистави відбулася на XX Міжнародному фестивалі «Мельпомена Таврії». Але творча команда вирішила не обмежуватися південним регіоном і показати виставу в інших містах, тому радо відгукнулись на запрошення громадської організації «Необмежені можливості» і поїхали до Харкова.

З 9-го по 11-те вересня Віталій виступав у Харківському моло-

джному театрі, у Харківському державному соціально-економічному коледжі (де хлопець колись навчався) та в Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна. Які враження від поїздки отримав актор та про що мріє нині, читайте далі...

– **Як приймали тебе в Харкові?**

– Чудово. В рамках соціального проекту я вперше поїхав на гастролі. Приємно було побувати у місті, де колись навчався. Серед запрошених гостей була переважно молодь: студенти, запрошені аматорські колективи. Прийшло дуже багато студентів, викладачів, навіть ректор університету Каразіна був... Була гарна атмосфера, все пройшло дуже добре. Були присутні й мої викладачі, які були дуже вражені і здивовані, що такий рівень, така вистава, складна для сприйняття, були задоволені, що студенти спокійно сидять і слухають.

– **Про що ця вистава і чим вона так привабила харків'ян?**

– Вистава про те, як здорові люди використовують людей з інвалідністю. Мій герой розумово-відсталий, він залишився на рівні десятирічної дитини, а йому років сорок. Його використовує дядько, який провокує героя на злочини.

– **Важко давалася роль?**

– Скажу чесно – мені все дається не так легко. Я не професійний актор і всього цього навчаюся, намагаюся всмоктувати

професію, але безперечно, було дуже цікаво. Цю роботу я робив з режисером Сергієм Павлюком, і переважно час він проводив зі мною. Це давало мені можливість більше навчитись у нього. Тільки ти і режисер – це завжди дорогий час для актора.

– **Останнім часом тобі дають ролі дещо екстремальні? Як ставишся до цього, не страшно?**

– У мене формат такий – всюди вміщують (сміється). Не страшно. Навпаки, з'являється азарт – зможеш чи ні. В театрі не можна казати «ні». Я можу все, тому ніколи не відмовляюся.

– **Чи було хвилювання перед виступом?**

– Я себе так запрограмував, що, якщо стою на сцені, то хвилюватися нема чого, назад дороги вже нема. Я розумію, що в мене є певна відповідальність перед глядачами. Я вважаю, що актор завжди повинен викладатися, не має значення, де ти виступаєш і перед ким.

– **Віталіку, ти приклад людини, яка вміє правильно мріяти. Про що мрієш наразі?**

– Хотілося б поїхати з гастролями за кордон. Цікаво побувати в інших містах і країнах, щоб Херсонський театр знали всюди.

Спілкувалась Еліза СОЛОДКА

Тетяна ЛЮТЯ

ГУМОР СЕРЕД НАС

Бабуся-пірат, кінь-реготун, загублені в бубликах та інші кумедні сюжети з квітня до вересня веселили березанців на фотовиставці Тетяни Лютої «Гумор серед нас». Таку нагороду отримала запорізька авторка, посівши Перше місце у III Міжнародному фестивалі комедійного мистецтва «ГашОТю».

Для Березані великою честью є приймати майстрів такого рівня. Адже пані Тетяна є дипломантом низки Всеукраїнських і Міжнародних конкурсів, учасницею понад 100 фотовиставок і міжнародних фотосалонів, нагороджена кількома золотими, срібними і бронзовими медалями.

«Фотографія для мене – це спосіб життя, цілий світ, яким я живу і в який вкладаю свою душу. Це світ, де можна нескінченно вдосконалюватися та експериментувати», – розповідає фотомайстриня.

Виставка була у Центрі дозвілля м. Березань Київської області, за підтримки відділу культури і ту-

ризму виконавчого комітету Березанської міської ради. Ольга Стадник, директор Центру, особисто і дуже ретельно підбирала виставочні рамки для фоторобіт, призначені спеціально для професійних фотовиставок. Під час урочистого закриття виставки вона побажала пані Тетяні «творчого натхнення і вдячних глядачів, які отримують море позитиву та задоволення від чудових фоторобіт».

Гумор – це доволі складний жанр, особливо у фотомистецтві, але пані Тетяні дуже легко вдалося захопати глядачів у свою творчість.

Виставку завершено, але глядачі чекають на нові зустрічі з фотографом, залишивши в серці чудові спогади про побачені фотороботи, разом із щирими відгуками авторці:

«Ваша виставка фотографій надає оптимізму і бажання жити повним життям». «Вражає справжність моменту, життєвість сюжету». «Дякуємо, що несете позитив у цей світ».

Тетяна ЩАСТИНА,
засновник фестивалів «АМПУЛА»
і «ГашОТю», член НСТДУ

ЛІТЕРАТУРНИЙ МУЗЕЙ У МАНУЙЛІВЦІ: СЬОГОДНІ Й ЗАВТРА

Село Мануйлівка, що в Козельщанському районі, відразу зачаровує красою річки Псел, лісів, гаїв, навіть чагарників...

Приїздом письменника тут уже давно нікого не здивуєш, бо в недалекі шістдесяті-сімдесяті роки вони їхали в Мануйлівку звідусіль, щоб ушанувати пам'ять пролетарського письменника Максима Горького. Тодішня влада вибрала для цього не його день народження (16 березня), а більш доречно для багатотисячного пошанування на сільському майдані пору року – 18 червня, коли закінчився його земний шлях.

У 1938 році тут і музейну кімнату відкрили, де доволі детально розповідалося, що Максим Горький приїздив до Мануйлівки аж двічі – в 1897 (з 10 травня по 23 жовтня) і в 1900 роках, тут написав низку творів, а ще в сільському театрі ставив п'єси українських драматургів, навіть син Максим у подружжя Пешкових (справжнє прізвище письменника) тут народився. Запросила до Мануйлівки «друга всіх пролетарів світу» небідна місцева поміщиця О. А. Орловська, що познайомилася з Максимом Горьким в Алуці, де той лікував легені. Цілюючий клімат Мануйлівки, доступність і дешевизна найкращих продуктів харчування, безперечно, сприяли його оздоровленню. У листі до Антона Чехова 1900 року Максим Горький писав: «Хорошо в этой Мануйловке, очень хорошо. Тихо, мирно, немножко грустно... Все-таки хохлы – славный народ, мягкий, вежливый, я очень их люблю...».

Отож, мануйлівці вже тоді були для російського письменника «хохлами», і чи не позначив цей, на перший погляд, побутовий вислів початок різко негативного ставлення до української мови, коли в 1928 році Максим Горький уже говорив тільки про «искусственный язык» і «наречие», а український пись-

менник Володимир Винниченко звернувся до Буревісника революції з листом, якого у Мануйлівському музеї немає.

Спонукала Володимира Винниченка до написання «Одвертого листа до М. Горького» розповідь від членів родини М. С. Грушевського про незгоду О. М. Пешкова дати дозвіл на переклад його творів українською мовою. 31 травня 1928 року Володимир Кирилович занотував у щоденнику: «Побачення з Грушевськими... Підтвердження про шовіністично-імперіалістичні позиції Горького в українському питанні. Єфремов від Академії наук звернувся до Горького за дозволом перекласти його твори на українську мову. Горький відповів, що він вважає українську мову за «искусственный язык» і не хоче підтримувати його. Тому дозволу не дає на переклад. Таким чином, лист його до руських письменників, де він, Горький, називав українську мову «наречием» – підтверджується. Отже, можна писати йому «привітання».

А тепер текст із листа: «Громадянин Горький, у Вас склалося собі переконання, що українська мова не є мова, а «наречие». Що тут такого особливого, неймовірного чи страшного? Здається, нічого. Кожен може мати собі свої переконання.

А тим часом, громадянин Горький, тут є і особливе, і неймовірне, і навіть страшне. Не те, громадянин М. Горький, що ви вважаєте українську мову за «наречие». Ви можете собі вважати, що Дніпро впадає в Москва-ріку – від цього Дніпро в Москва-ріку не впаде і ніякої географічної пертурбації не станеться. І не з страху за українську мову пишу я до Вас оцього одвертого листа, а з цікавості до того громадського явища, що Ви його викрили одним невинним слівцем «наречие».

В цьому слові, громадянин Горький – цілий політично-національний світогляд. В йому ціла історія взаємовідносин двох слов'янських народів. В йому багато страждання, насильства, зла, громадянин Горький. Початок історії цього слова припадає до історії всієї імперіалістично-колоніальної політики руського царизму на Україні. Воно та ще слівце «Малоросія» служили тією димовою завісою, під якою Москва, Санкт-Петербург і навіть Петроград впродовж кількох століть експлуатували і руйнували український народ матеріально і духовно. Ні, не нове це Ваше філологічне відкриття, громадянин Горький! Ще в 1876 році один із сатрапів царського уряду, міністр Валуев, цілком, як і Ви, формулював його: «Никакого украинского языка не было, нет и быть не может». А на доказ цього видав закон, що не дозволяв (точнісінько як Ви) видання на українській мові будь-яких літературних праць. Так що етнографи мусіли записувати народні українські пісні латинською або французькою мовою».

Із 1939 року музей російського письменника в Мануйлівці став державним, а в 1961 році збудовано нове, навіть помпезне, приміщення музею, де в п'яти кімнатах (чи залах) представлено його життєвий і творчий шлях. От, наприклад, у четвертому розповідається про численні поїздки Максима Горького в кінці двадцятих роках по СРСР, його зу-

стрічі з трудящими на новобудовах соціалізму, згадується також написання книжок «По Союзу Советов» і «Рассказы о героях». Звісно, про їхній зміст, а особливо ідейне спрямування, не говориться нічого, мабуть, щоб не порушити гарної легенди про основоположника соціалістичного реалізму. Думаю, варто сьогодні нагадати, що один із нарисів згаданої збірки мав назву «Соловки», де з пафосом розповідалося, як радянські чекісти організували перевиховання злісних злочинців (не тільки кримінальних), і тому треба говорити про їхній досвід «яко о достижениях, которое имеет глубочайшую социально-педагогическую ценность».

Скажемо відразу, що творча спадщина Максима Горького величезна й неоднорідна, яку ніхто не збирається заперечувати, однак музейні акценти мають бути насамперед об'єктивними, правдивими, що відповідатиме сучасним науковим дослідженням.

Нещодавно районна газета «Козельщинські вісті» повідомила, що в березні цього року в музеї відзначили аж два ювілеї: «...перший – 150-річчя від дня народження Максима Горького (О. М. Пешкова), видатного письменника світового масштабу, якого доля пов'язала з припільським мальовничим селом Мануйлівкою. Другий ювілей – 80-річчя Мануйлівського літературно-меморіального музею О. М. Горького, заснованого на честь 70-річчя письменника у 1938 році. До речі, такий заклад – єдиний в Україні і має статус державного».

Далі говориться, що для Максима Горького все ж залишається місце в історії українського народу та в його літературі. Думається, що таке твердження дещо перебільшене, бо до історії української літератури Максим Горький має такий самий стосунок, як і десятки інших зарубіжних письменників, які певний час мешкали в Україні або своєю творчістю пов'язані з українською культурою.

Однак погоджуємося з тим, що музей у селі справді унікальний, бо його експозиція аж у п'яти залах відтворює життя й діяльність Максима Горького, а приводом до цього стало не таке вже й тривале його перебування в Мануйлівці.

Мануйлівка стала рідною для багатьох українських письменників, а особливо зріднився з нею Григорій Тютюнник, адже впродовж двадцяти років приїжджав сюди на живописний Лелечий куток, де народилася його дружина Людмила Василівна, де мешкала її мати, вчителька місцевої школи Віра Дмитрівна Корецька. Саме

Символічний ключ від музею

в Мануйлівці Григорій Тютюнник написав багато художніх творів, звідси найбільше написано листів, чимало щоденникових записів, тут знаходив літературні образи. Вчителька української мови та літератури Ніна Леонтіївна Шмалько з Кременчука відшукала серед мешканців села десятки прототипів літературних героїв і доволі переконливо розповіла про це у краєзнавчому нарисі: Данько Н. Л. Григорій Тютюнник і Мануйлівка: Есей / Передмова В. Калашника. – Х.: Майдан, 2014.

Прочитуємо тільки один запис Григора Тютюнника: «Побачив з гори (у Мануйлівці було се). Тополі в степу, – цілу гребінку з тополь і так було потім... А вночі снилась вся Україна... Образ України здавна й по сьогодні.

Господи... Сон».

У листі Григора Тютюнника до перекладача Ніни Дангулової читаємо: «І ось я знову в милій моїй Мануйлівці, коло Псла-ріки, кращої за яку немає жодної ріки в світі та й на інших планетах інших галактик!

Боже мій, як тут усе пахне! Земля, трава, дерева, хліба молоді, вода у криницях, навіть мій велосипед, мій перпетуум-мобіле, не технікою пахне, а Мануйлівкою! А бузки!.. Навіть найпохмуріший, який лише може бути, жонофоб, удихнувши його пахощі, подумає: «Не завадило б закохатися». Ось який тут бузок».

У Мануйлівку до Григора Тютюнника приїздили письменники: майбутній Шевченківський лауреат Феодосій Роговий із села Устимівка Глобинського району, Петро Засенко з Києва, Іван Маценко з Кременчука.

Тепер тут справжня літературно-меморіальна садиба, адже Ніна Леонтіївна сама обладнала музейну кімнату, де Григорій Тютюнник мешкав улітку, збирала його книжки, фотографії, побутові речі, а найголовніше те, що частина архіву Григора Тютюнника теж зберігається у Мануйлівці й має неабияку цінність. За цими архівними джерелами вже опубліковано раніше невідомі літературні твори Григора Тютюнника, його листування. ►

БЛАГІ ОДКРОВЕННЯ НІЧНИХ ГОЛОСІВ

► Козельщинська земля рідною стала й для Олеса Гончара, бо в Бреусівці тодішнього Бригадирівського району (з 26 квітня 1933 року перейменовано на Козельщинський) у 1933 році він закінчив семирічну школу, потім два роки працював у районній газеті «Розгорнутим фронтом», а після закінчення Харківського газетного технікуму в 1937 році працював учителем у Мануйлівській школі.

Родом із Мануйлівки випускник місцевої школи 1953 року, вчений-мовознавець, доктор філологічних наук, професор, багаторічний завідувач кафедри української мови Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, член Національної спілки письменників України Володимир Калашник, а ще він товариш Г. Тютюніка студентських літ, автор багатьох поетичних присвят. Неподальк, у селі Юрки 4 грудня 1897 року народився Шевченківський лауреат Андрій Голово. Першим директором Мануйлівського музею Максима Горького був письменник Олесь Юренко, товариш Олеса Гончара по спільній роботі в районній газеті. Тут народився і виріс учений-літературознавець Федір Попов. Село Винники – місце народження Юрія Сліпка, що був репресований у 1935 році, однак після десятилітнього ув'язнення знайшов у собі мужність повернутися до творчості, видаги в шістдесяті роки дві етичні збірки «Пролог до пісні» й «Зелена симфонія».

У цьому селі 13 квітня 1952 року народився Олександр Міщенко (Олесь Воля), випускник Бреусівської школи, журналіст, письменник, який насамперед відомий книгою «Мор», де записані свідчення тисяч полтавців про Голодомор 1932–33 років. Його «Щоденник. Сорок років. 1969–2009» – автобіографічна сповідь, де рідний край – духовна, світоглядна, публіцистична, документальна домініанта.

Мануйлівка – це село з рідкісною літературною атмосферою, адже тут відпочивав і творив Остап Вишня, а на щорічні літературні читання, присвячені Максиму Горькому, приїздили Павло Тичина, Олесь Гончар, Юрій Яновський, Дмитро Косарик, Андрій Малишко, Євген Гуцало, письменники з Полтави й Кременчука.

Тому хотілося б, щоб згадані письменницькі імена й літературні події стали основою для створення літературно-краєзнавчого музею обласного рівня, де залишаться й розповідь про перебування Максима Горького в полтавському краї, як і багаторічна історія літературного музею, що впродовж вісімдесяти років носить його ім'я.

Думаю, що й мешканці Мануйлівки раді будуть екскурсійним і туристичним відвідинам їхнього неповторного краю, який здавна багатий красою природи й людської душі.

Олексій НЕЖИВИЙ,
письменник,
доктор філологічних наук, професор

Днями, вперше в нашій державі, зусиллями Міжнародної літературно-мистецької Академії України, популярного чернігівського видавництва «Десна Поліграф», Казахського національного університету ім. Аль-Фарабі, Клубу Абая (Алмати), в перекладі українською вийшла книжка прози видатного казахського письменника Роллана Сейсенбаєва «Нічні голоси. День, коли обвалився світ».

За казахської роман «Нічні голоси» переклали Олег Гончаренко і Сергій Дзюба, а оповідання «День, коли обвалився світ», опубліковане вже в журналі «Всесвіт», – Олег Гончаренко. Пропонуємо вашій увазі відгук про цю книжку знамого українського письменника, критика та перекладача Олега Гончаренка.

Не так давно довелося мені побачити передачу, в якій один з каналів українського телебачення проводить, як тепер модно казати, «флешмоб» серед молоді на вулицях Алмати, ставлячи єдине запитання: «Що ви знаєте про Україну?». Мушу визнати, що казахська молодь ще й не погано показала себе, бо дехто гордо продекламував приказку: «Язык до Киева доведет!», а двійко згадали Тараса Шевченка...

Можна було б зацікавити з того струсу повітря «праведним обуренням», проте, по доброму осмисленні, спадає на думку те, що українські юнки та юнаки «плавали» б у темі зворотного опитування і набагато більше: впродовж років від здобуття нашими країнами незалежності зв'язки між народами, зокрема і культурні, обірвалися майже повністю.

Та й за часів Радянського Союзу – чи ж аж так рясно родило нам на цій ниві? Що знали ми, українці про Казахстан? Підозрюю – те, що примусила завчити мало не напам'ять з «вікопомної» книги Леоніда Брежнєва «Цілина» комуністична пропаганда-дистяка машина...

Навіть мені, народженому в Казахстані, за всього мого жадання дізнатися більше, вдалося тоді лише сляк-так ознайомитися з геть спотвореними цензорськими «купюрами» творами Абая та з відшліфованими редакторами й інтерпретаторами до фальшивого блиску віршами Джамбула.

Багатовіковий пласт літератури мудрого народу бачився колись нами, як айсберг, у якого вся сутня частина чомусь була підводною – невидимою. Дещо можна було ще віднайти у ро-

сійськомовних перекладах, але теж небагато і, звичайно ж, було воно також безжально вихолощеним «тлумачами». І все-таки прочитання в московському журналі віршів Олжаса Сулейменова, пригаду, сприймалося, немов справжнє Диво!

Що ж до прози, то ось тут і гула порожнею справжня несподівана «цілина»... Так, казахська проза, навіть співзвучна і сучасна тому сьогоденню, залишалася для українців невідомою, хоча і мандливою, як степове чарівне марево. Наче втратив можливість відлунювати душам наш спільний Великий Степ!

Хвала Всевишньому, ось зараз ми таки наvertsаємо одне до одного свої серця через слова і мислі наших добрих мудреців і будителів. І, дякувати Богові, маю можливість долучитися до

жили ми у цьому степу, мирно кочуючи і нікого не ображаючи. Тут наші джайляу. Тут народився наш Абай. Потім він став невідомим владцям, і за одну лише згадку його імені нас вислали до Ітжеккену – в Сибір. Потім розстріляли Шарикама, нашого великого поета і філософа, з яким дружив ваш Лев Толстой, і знову – варто було казахові обмовитися про Шарикама, як він одразу ж опинявся у Сибіру. Найкращі люди помирили у заслання... Ось ти з Семипалатинська приїхав, так, уяви, – увесь наш степ від аулу до Семипалатинська був людськими трупами вкритий – голод, ти знаєш, що це таке? Ти знаєш, скількох він викосив? А потому – війна. Скількох і вона забрала! Тут кожен другий джигіт у чужині загинув. А подивись, що їдять

ний сумнівів і страждань, надій і мрій, величній вірі і чорній зневірі, вічній любові й одвічної біди...

Не обманюймося тільки ж лише «зримим», бо суть цього твору – набуття навіть не досвіду, а чуття своєї вселенськості!

Ідея «ходіння в народ», яку начебто декларує ще від заспіву автор як основоположну фавбу, звичайно ж, і для казахів, і для українців – чужа-чужена. На відміну від дворян російської, англійської чи, скажімо, китайської літератури, українців-письменників і казахів-письменників з народу ні в минулому, ні в сьогоденні ніколи й не виходили.

Оманливий «пошук письменником своєї дороги і почерку» – тут, здається, – лише розвідка боєм – продумана фікція-буфонада, на тлі якої явища і суть справжнього буття, долі та біди ліричних героїв проступають іще виразніше, різкіше... аж до болю нестерпного!

Тільки болем, Брате, і лікується незнання. Тільки болем, Сестро, нищиться і викоринюється байдужість.

Разом з автором озирнімося ж на гук сутінкової ефемерності і зоряної дійсності.

Нібито руйнується все життя сестри загиблого друга...

Нібито гине, остаточно деградує, інший друг...

Нібито проходить повз світ і людей колишній герой, божевільний лейтенант-грузин...

Нібито геть невдало проживає своє життя попутник-номенклатурник...

Нібито даремно «донкіхотствує» однорукий аксакал-бухгалтер...

Нібито зневажає своєю любов'ю скалічений джигіт-фронтвик...

Нібито ламають хвороби та обставини двох старих «недругів»...

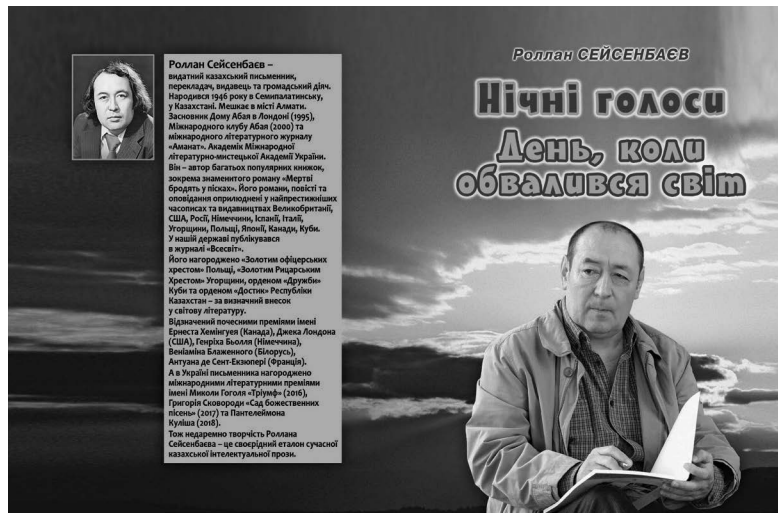
Нібито... Але ж нічні голоси і не бувають веселими: на те вони й нічні!

У цій книзі, справді, немає веселих балад, але ті, що є, всі – життєствердні!

Не переказуватиму вам їх наперед. Пройдіть і ви належний шлях, аби десь уже біля світанкового небокраю, наснажені та натхненні філософемами Роллана Сейсенбаєва, могли й ви зробити висновок, що найбільша темрява – саме перед досвітком, і що саме вночі люди накохують пісні та дітей.

Щастя Вам!

Олег ГОНЧАРЕНКО,
письменник, перекладач

того і я.

РОЛЛАН СЕЙСЕНБАЄВ – видатний казахський письменник, що вже тоді, за болати і тюрми «розвиненого соціалізму», якось спромігся зневажити і «партійність» в літературі, і страх, і несвободу.

Він увірвався у мій дивосвіт і світогляд першим же своїм твором, який мені випало перекладати – «День, коли обвалився світ» – буремно, беззастережно! Увірвався розпачливим криком маленького хлопчика, перше дитяче кохання якого влада на власній предковичній землі, у горах Чингізтау, кинула на смерть – під випробовування термоядерної бомби! Увірвався він також і гнівними словами сивого аксакала, зверненими до майора, який тим лихом попереднього виселення мешканців аулу (як виявилось, ще ближче до епіцентру вибуху!) керував: «А ти знаєш, казенна людина, що витримає цей народ? Ні, ти не знаєш цього. Ти не знаєш, що наша земля – це земля великих і святих людей!.. Віками

колгоспники, що на трудовень отримують... Та ми не живемо, а потерпаємо. Багато хто, не те що смак м'яса, вже і смак хліба забув. За кожного колгоспного барана головою можна заплатитися... Ти скажи, казенна людина, коли наш народ нарешті житиме? І чи буде він взагалі жити?.. Адаже ти нас на смерть женеш... Хіба не так?».

Я недаремно наводжу цю цитату без скорочень – хочу, щоб якомога менше серед нас залишалось сліпих, глухих і бездушних «казених люцидів».

Звичайно ж, малограмотний майор-фронтвик нічого не знав – навіть того, що і сам тоді йшов до власної страшної, повільної смерті...

Сьогодні, дорогий читачу, до серця твого, за моєю допомогою, озивається дивовижний роман Сейсенбаєва «Нічні голоси», який насправді ми мали б прочитати ще тоді, у часи пріснопам'ятні... Не шукай тут фантазійних сюжетів і пригодницьких дійств: це – жагучий щоденник Сучасника, сповне-

Цього року – 90-річчя від дня народження Георгія Васильовича Малакова (1928–1979), кийського графіка, не просто відомого, а й насправді легендарного.

Вперше його роботи мені, ще студентці, показала інша кийська легенда – Майя Марківна Потапова, бібліотекар (звичайно ж, Бібліотеки мистецтв) і керівник клубу «Екслібрис», вірний друг Георгія Малакова та його велика шанувальниця («Як колись, Гога – мій самий улюблений художник!»). Були це «Се-

Г. Малаков «Клятва Роберта Брюса». Ілюстрація до поеми Лесі Українки «Роберт Брюс – король Шотландський». 1971 р., папір, лінорит

«живих» ведмедів»; гра тривала 20 років і склала кількост (!) малюнків. І це так – мимохідь.

***

Він «не просто дуже любив людей, а й любив місця, де людей багато: базари, вокзали, пляж, цирк, свята, паради» (Дмитро Малаков). Саме тому на його малюнках і ліноритах – натовпи, зазвичай веселі й завжди – гомінливі. Двоє іноді усамітнюються, але, як мовиться у французькому прислів'ї, якщо двоє зустрічаються з безлюдному місті, то навряд чи вони читатимуть «Отче наш» (і чому це одразу «романтичне побачення»? Може бути й смертельний «Двобій!»). А ще усамітнюються (вже по-справжньому) пірати, які зібралися, нарешті, написати мемуари – і «розповіді все».

Лицарі, пірати – улюблені герої. Середньовіччя, звичайно ж, – улюблена епоха. Втім, як писали серйозні мистецтвознавці, «Зміст гравор, присвячених середньовіччю, конкретно не пов'язаний ні з історичними хроніками, ні з реальними літературними джерелами. У них відбулося узагальнене уявлення художника про цю складну і суперечливу епоху, яке складалося під впливом прочитаних різного часу лицарських романів і повістей, пісень вагантів, середньовічних побутових гумористичних оповідань,

ПРО ГРАФІКУ ГЕОРГІЯ МАЛАКОВА

редньовічні сюжети» та ілюстрації до «Декамерону». Не захопитися було неможливо.

Киянин, дитинство якого закінчилося з початком війни. Свідок-підліток, чий надзвичайно уважні спостереження (і замальовки!) часів окупації та звільнення стануть колись серіями «Київ. 1941–1945» та «Київ у грізний час». Автор блискучих малюнків і ліноритів, майстер екслібрису. Ілюстратор 120 (!) книжок (була ще мрія проілюструвати булгаковських «Майстра і Маргариту» і «Бабин яр» Кузнецова...). Мандрівник, чий чесно-захоплені й чесно-сатиричні «Бенілюкс» і «Навколо Європи» одразу привернули загальну увагу. Невтомний вигадник: ще у 1942 р. вигадав він свого Акулкіна: круглоголового, лисого, з носом-картоплею і широченною посмішкою, і потім із ним вже не розлучався, вплутуючи свого героя у все нові й нові пригоди й походи. «Акулкін-двійник, Акулкін-друг і приятель був усюди з Гогою», – згадає брат художника, киевознавець Дмитро Малаков. До речі, персонально для брата (на десять років молодшого) Георгій Малаков створив Великоведмедю – вигадану країну «іграшкових, але

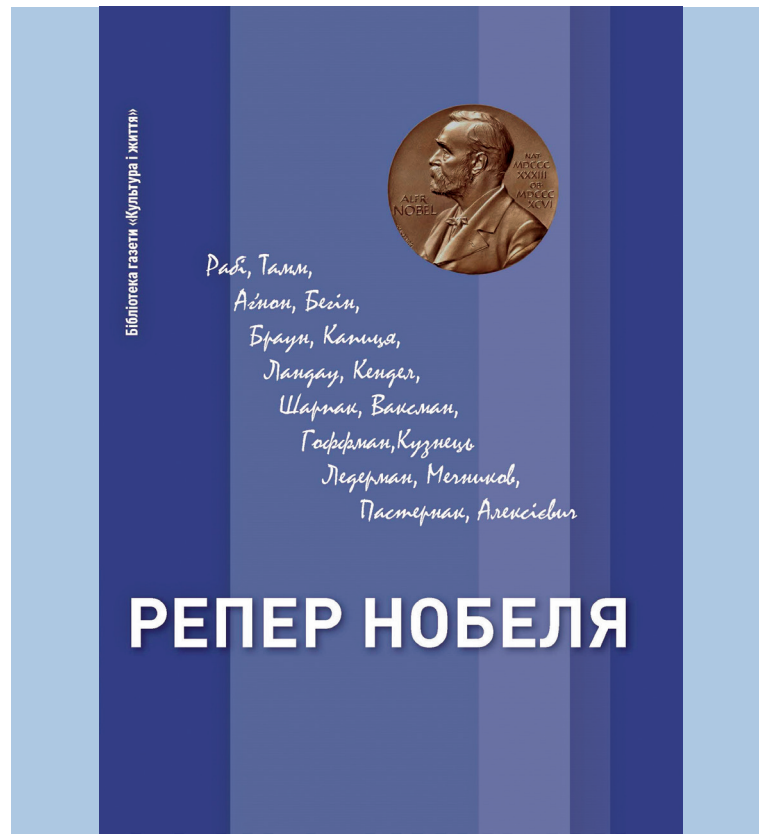
творів Данте, Чосера, Рабле і особливо Боккаччо, Вольтера, Дідро, Бальзака і Франса» (А. Шпаків). Саме про цей «персональний», дуже соковитий й виразний часопростір – «Середньовічні сюжети», «Завойовники морів», «До нових берегів»... А ще Георгію Малакову пощастило проілюструвати новели Боккаччо, «Легенду про Тіля Уленшпігеля», «Квентіна Дорварда», казки Шарля Перро... А з української класики – «Роберта Брюса» та «Камінного господаря» Лесі Українки.

***

Розповідають, що вже після смерті Георгія Малакова (а помер він від хвороби, тяжкої і страшної) в його архіві знайшли начерк для останнього «Акулкіна» – лисий життєлюб і невтомний шукач пригод на колінах благально простягав руки, а над ним нависала безжална примара в білому савані... Але це був саме начерк, який художник не став ані доробляти, ані показувати іншим. Його Акулкін був задуманий безсмертним, тобто таким, що не збирається вмирати, адже просто не має на це часу!

Оксана ЛАМОНОВА

ЩОБ НЕ РВАВСЯ ЗВ'ЯЗОК ЧАСІВ

Щойно вийшла друком друга книга серії «Бібліотека газети «Культура і життя»» – «Репер Нобеля». Це інформативне видання про нобелівських лауреатів, пов'язаних з Україною. Завдяки публікаціям Ольги Пугач у «КіЖ» минулого і нинішнього року, читачі дізналися про 16 таких нобеліантів! Тепер ці статті, трохи розширені, доповнені яскравими світлинами, можна читати під однією палітуркою.

Станіслав
БОНДАРЕНКО,
Ольга ПУГАЧ

До збірника есеїв уміщено статті про лауреатів Нобелівської премії, надруковані в «Літературній Україні» (автори – Станіслав Бондаренко, Євген Букет, Віталій Кольцов, Ігор Мікульонок, Ольга Пугач), в 2016–2017 рр. Вони доповнюють загальне уявлення про володарів нагороди, найпрестижнішої в світі науки.

До вашої уваги передмова до видання «Репер Нобеля».

Лауреати Нобелівської премії у будь-якій галузі є, можна ска-

зати, одними з найбільш значущих людей на Землі – адже вони заслужили на найвище визнання своїм особистим внеском у розвиток цивілізації. Однак для мільйонів людей, які, свідомо чи ні, користуються й насолоджуються плодами їхньої діяльності, часто залишаються невідомими і сама суть набутків, і особистість, і походження, і доля відкривача-світоча...

У Новій Зеландії серед зелених лук є пам'ятник хлопчику з книжкою під рукою, який зображений у стрімкому русі, з поглядом, спрямованим у дальину. Це – меморіал Ернесту Резерфорду, одному з визначних британських фізиків новозеландського походження, лауреату Нобелівської премії, який народився далі за провінцію. Це він повідав світові про планетарну модель атома. Ним пишається Британія, його шанують у світі, також він є гордістю і славою Нової Зеландії, де народився, вивчився і зробив перші кроки у високу науку. Такий чудовий приклад нам дає далека Нова Зеландія.

А чи знаєте ви, скільки Нобелівських лауреатів походять з України або ж пов'язані з нею роками життя й роботи, ріднею,

а дехто з них ще й завдячує їй власним порятунком? Ця книжка допоможе дізнатися.

За задумом авторів, метою видання є не лише вшанування визначних особистостей, які є лауреатами однієї з найвизначніших відзнак у галузях фізики, хімії, медицини, економіки, також у літературі та боротьбі за мир на планеті. Особисті лауреати – це як маяки чи зірки на небі, які правлять людству за орієнтири. Вони важливі, щоб не «рвався зв'язок часів» (за Шекспіром) і... зв'язок у просторі – додамо від себе, тож вбачається надважливим, особливо для молоді, щоб їхнє світло бачити, відчувати й бути озброєними.

Неабиякою втіхою є та обставина, що йдеться тут і про сучасників, адже кілька героїв наших розповідей і сьогодні біля свого «верстата». Збірник не є науковою працею, тож ми не надаємо посилань. Але нами перегорнуто багато сторінок, прочитано не одну біографію – і кожний автор такого опису-есею намагався створити в цій книзі лаконічні й коректні уявлення про лауреатів як особистостей.

Оскільки наукові та літературні здобутки лауреатів офіційно визнані Нобелівською премією, головну увагу у цьому виданні приділено географічним та історичним відомостям, родинним зв'язкам, першим крокам у навчанні й на шляху до успіху.

Ми не перші, хто брався за цю тему. Назвемо бодай кількох з авторів, чий приклад надихав, і чий праці стали в пригоді. Почати можна з Василя Шендеровського – українського фізика, історика науки, доктора фізикоматематичних наук. Його видання у чотирьох частинах під назвою «Нехай не гасне світ науки» присвячене науковцям українського походження; справедливим буде згадати Віталія Абліцова – українського письменника, журналіста, чий енциклопедичний довідник «Галактика Україна» – лише одна з багатьох його книжок про достойних синів і дочок нашої землі; автором цікавих біографій видатних українців є пані Ганна Черкаська, краєзнавець, вчитель, журналіст; Петро Таланчук – доктор технічних наук, свого часу – ректор КПП, перший міністр освіти України, автор статей про нобеліантів, а також про наших земляків, які були з-поміж представлених до цієї нагороди. Усім висловлюємо щире подяку за їхню працю, ідеї, за цікавинки в текстах і широкий фактаж.

Деякі факти, використані авторами, містяться лише в приватних джерелах і навіть записані з уст самих лауреатів.

